

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN ERITYISSUHDE REALISMIN SILMIN

Kandidaatin tutkielma

Kadettikersantti
Tatu Tanila

98. Kadettikurssi
Panssariopintosuunta

Maaliskuu 2014

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi 98. Kadettikurssi	Linja Panssariopintosuunta
Tekijä Kadettikersantti Tatu Tanila	
Tutkielman nimi YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN ERITYISSUHDE REALISMIN SILMIN	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Maaliskuu 2014	Tekstisivuja 30 Liitesivuja 1
TIIVISTELMÄ <p>Kun Israel julistautui 14.5.1948 itsenäiseksi valtioksi, oli Yhdysvallat ensimmäisenä valtiona tunnustamassa Israelin itsenäisyyden. Myöhemmin kylmän sodan kilpailun ja Israelin arabimaita vastaan käymien sotien seurauksena, Yhdysvaltojen ja Israelin yhteistyö kasvoi, mistä alkoi valtioiden välisen erityissuhteen kehittymään nykyiseen tilaansa. Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhde perustuu vahvasti turvallisuuteen ja sillä on merkittävä asema Lähi-idän vakauden ja voimatasapainon kannalta.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhdetta realismin ja voimatasapainoteorian näkökulmasta. Tarkastelun kohteena ovat erityissuhteen kehittymisen ja valtioiden välisen yhteistyön eri tasot. Lisäksi tutkimuksessa keskitytään Yhdysvaltojen ja Israelin uhkiin, sekä valtioiden yhteisiin ja kansallisiin tavoitteisiin, Lähi-idän voimatasapainoasetelmassa. Tutkimus-ongelmana on, miksi Yhdysvaltojen ja Israelin välillä on olemassa erityissuhde. Tutkimusaineistoa tarkastellaan sisällönanalyysin avulla. Tärkeimpinä lähteinä ovat Yhdysvaltojen ja Israelin hallintojen asiakirjat, tilastot sekä verkkosivut. Lisäksi tutkimuksessa käytetään uutisartikkeleita, sekä tutkimuskirjallisuutta aiheesta, johon sisältyvät myös luotettavaksi todetut politiikan tutkimukseen erikoistuneet aikakauslehdet.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhde on ainutlaatuinen maailman historiassa. Vaikka Lähi-idän uhkakuvat ovatkin muuttuneet, erityissuhde edelleen perustuu etenkin yhteisiin turvallisuusintresseihin, kuten Lähi-idän vakauden ylläpitämiseen. Erityissuhteesta huolimatta Yhdysvalloilla ja Israelilla on myös paljon ristiriitoja politiikassaan, mitkä johtuvat valtioiden eriävistä kansallisista tavoitteista Lähi-idän turvallisuuspolitiikassa, mutta eivät toistaiseksi ole uhanneet erityissuhteen olemassaoloa.</p>	
AVAINSANAT Yhdysvallat, Israel, erityissuhde, Lähi-itä, voimatasapainopolitiikka, realismi	

YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN ERITYISSUHDE REALISMIN SILMIN

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA NÄKÖKULMA.....	2
1.2	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMA.....	4
1.3	TUTKIMUKSEN RAKENNE JA RAJAAMINEN	5
1.4	TUTKIMUSAINEISTO JA LÄHDEKRIITIKKI	6
2	VALTIOT JA KANSAINVÄLISET SUHTEET TARKASTELUSSA	7
3.1	KANSAINVÄLINEN POLITIIKKA, VALTIOT JA VOIMATASAPAINO	7
3.2	VALTIOSUHTEET, VALTA JA VAIKUTTAMINEN.....	8
3.3	ERITYISSUHDE KÄSITE.....	10
3	YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN ERITYISSUHTEEN TAUSTAA	12
3.1	POLIITTINEN TASO.....	12
3.2	SOTILAALLINEN TASO.....	15
3.3	TALOUDELLINEN TASO	16
3.4	KULTTUURINEN TASO.....	17
4	ANALYYSI YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN ERITYISSUHTEESTA	18
4.1	ANALYYSSIN VIITEKEHYS.....	18
4.2	UHKAKUVAT LÄHI-IDÄN VOIMATASAPAINOLLE.....	19
4.3	YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN TAVOITTEET	22
4.4	ERITYISSUHTEEN HYÖDYT JA HAASTEET	23
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	26

LÄHTEET

LIITTEET

YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN ERITYISSUHDE REALISMIN SILMIN

1 JOHDANTO

“The friendship, the alliance between the United States and Israel is strong and solid, built upon a foundation of shared democratic values, of shared history and heritage that sustains the life of our two countries. The emotional bond of our people transcends politics. Our strategic cooperation—and I renew today our determination that that go forward—is a source of mutual security. And the United States’ commitment to the security of Israel remains unshakeable. We may differ over some policies from time to time, individual policies, but never over the principle.” – George H.W. Bush (Yhdysvaltojen presidentti 1989–1993)

“Israel has no better friend than America. And America has no better friend than Israel. We stand together to defend democracy. We stand together to advance peace. We stand together to fight terrorism.” – Benjamin Netanjahu (Israelin pääministeri 1996–1999, 2009–)

Yhdysvaltojen ja Israelin välisten suhteiden taustalla on kummankin valtion yhteiset sotilaalliset, poliittiset ja kaupalliset tavoitteet, mutta lisäksi vahva kulttuurinen ja historiallinen yhteys, mikä tekee erityissuhteesta ainutlaatuisen maailman historiassa. Vuorovaikutus Yhdysvaltojen ja Israelin välillä on 66 vuoden historiansa aikana kehittynyt koko ajan vahvemmaksi siteeksi ja saanut uusia ulottuvuuksia. Turvallisuus ja alueellinen vakaus ovat olleet erityissuhteen kulmakivenä alusta alkaen. Kylmän sodan kilpailu sai Yhdysvallat etsimään uusia liittolaisia myös Lähi-idästä. Yhdysvaltojen asettuminen tuolloin Israelin liittolaiseksi on vaikuttanut merkittävästi alueen voimatasapainoasetelman kehittymiseen. Kuitenkin valtioiden intressit, kuten myös uhkat, ovat muuttuneet vuosien aikana, joten mihin Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhde perustuu nykypäivänä? Valtioilla on myös erityissuhteesta huolimatta monenlaisia jännitteitä ja ristiriitoja. Strategian ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksen kannalta Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhde tarjoaa mielenkiintoisen analysoinnin kohteen realismin näkökulmasta.

1.1 Tutkimuksen viitekehys ja näkökulma

Kun tutkimuksen kohteena on kansainvälinen järjestelmä ja valtioiden väliset suhteet, on aihetta lähestyttävä strategian ja kansainvälisen politiikan tutkimuksen näkökulmasta. Maailman poliittinen järjestelmä on monimutkainen käsite, ja sen analysoimiseksi tarvitaan sopiva ”työkalu”. Aiheen laajuus pakottaa valitsemaan, keskitytäänkö tutkimaan ilmiötä makro- vai mikro-tasolta. Yhtenä vaihtoehtona on jakaa maailman politiikan tutkimus kuuteen eri analyysin tasoon: 1) yksilöllisiin päätöksentekijöihin, 2) päätöksentekijöihin tietyissä rooleissa, 3) hallintorakenteisiin, 4) yhteiskunnan ominaisuuksiin, 5) kansainvälisiin suhteisiin ja 6) kansainväliseen järjestelmään.¹ Tässä tutkimuksessa keskitytään kansainvälisten suhteiden tutkimiseen. Tärkeimpinä toimijoina kansainvälisissä suhteissa ovat valtiot (engl. nation-states).² Tässä tutkimuksessa tutkittavana ilmiönä on Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhde.

Strategian tutkimuksessa tärkeimmät teoriakoulukunnat ovat realismi, liberalismi sekä konstruktivismi.³ Teoreettiseksi lähtökohdaksi realismi sopii tämän tutkimuksen viitekehukseen, sillä realismin teoriat pyrkivät kansainvälisen politiikan tieteelliseen selittämiseen ja klassisessa realismissa keskeisenä tutkimuskohteena ovat juuri valtiot.⁴ Realismin perusolettamuksena on luonteeltaan anarkisessa kansainvälisessä järjestelmässä omaa etuaan tavoittelevat valtiot. Tällä tarkoitetaan, että kansainvälisessä järjestelmässä ei ole ylempää auktoriteettia, joka säätelisi valtioiden toimintaa. Taatakseen turvallisuutensa valtioiden on hankittava valtaa, mikä taas väistämättä johtaa sotiin.⁵ Tieteenfilosofiana realismin kehitys voidaan katsoa alkavan antiikin ajoista lähtien ja moni tieteenfilosofi, sekä teoreetikko, on vaikuttanut sen kehittymiseen. Realismi koostuu useista eri teorioista ja koulukunnista, joita kaikkia yhdistää yhteinen näkemys kansainvälisen politiikan logiikasta.⁶ Klassinen realismi saavutti huippunsa toisen maailmansodan jälkeen, jolloin siitä tuli vallitseva ajattelumalli.⁷ Kuitenkin 1950- ja 1960-luvuilla, poliittinen realismi alkoi saada kritiikkiä liian suppeana näkökantana. Kritiikin seurauksena syntyi realismin nykyiset

¹ Russett Bruce, Starr Harvey, Kinsella David: World Politics – The Menu for Choice. 2004, s. 12–19

² Visuri Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia. 1997, s. 207

³ Sipilä Joonas, Koivula Tommi: Kuinka strategiaa tutkitaan. 2013, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita No 50, s. 19–25

⁴ Blombergs Fred: Euroopan voimatasapaino järjestelmä 1990-2012 – Euroopan vakaas rakenteellisen, uus-klassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 32. 2013a, s.13–18;37–53

⁵ Sipilä, Koivula, 2013, s. 22–24

⁶ Blombergs, 2013a, s.13

⁷ Russett, Starr, Kinsella, 2004, s. 26–27

pääsuntaukset: uusklassinen realismi, rakenteellinen realismi sekä hegemoninen realismi.⁸ Rakenteellisen realismin (uusrealismi, neorealismi) kehittäjä on amerikkalainen politiikan tutkija Kenneth Waltz, joka teoksessaan ”Theory of International Politics” (1979) syvensi klassisen realismin tulkintaa korostamalla kansainvälisen järjestelmän rakenteen vaikutusta valtioiden toimintaan ja vakauteen.⁹ Keskeisenä Waltzin teorian seurauksena valtiojärjestelmää voidaan arvioida kahdella eri tavalla: reduktionistisen tai systeemiperustaisen mallin mukaan. Reduktionistinen malli korostaa valtioiden kansallisen politiikan vaikutuksia kansainväliselle järjestelmälle, mikä muistuttaa enemmän klassisen realismin näkökantaa. Systeemiperustainen malli sen sijaan olettaa, että anarkisen kansainvälisen järjestelmän johtavan valtiot loputtomaan kilpailuun vallasta. Tämän seurauksena katsotaan, ettei valtioilla ole mahdollisuutta asetelman muuttamiseksi ja vain kansainvälinen järjestelmä pystyy asettamaan rajat valtioiden kilpailulle.

Rakenteellisen realismin systeemiperustaisen ajattelun seurauksena on syntynyt erilaisia voimatasapainomalleja, kuten Waltzin kuuluisa voimatasapainoteoria (engl. Balance of power theory¹⁰). Voimatasapainoteoriassa Waltz toteaa kansainvälisen järjestelmän anarkisuuden johtavan voimatasapainon uudelleen muodostumiseen. Toisin kuin hegemonisessa realismissa, voimatasapainoteoriassa vallan jakautuminen ja siten voimatasapainon syntyminen luo vakautta. Se miten valta jakautuu kansainvälisessä järjestelmässä, määrittää onko kyseessä kaksi- vai moninapainen järjestelmä.¹¹ Lisäksi valtiot voidaan esimerkiksi jakaa politiikkansa luonteen mukaan aggressiivisiin (offensiivinen realismi) tai tasapainoon pyrkiviin (defensiivinen realismi).¹² Valtioden vallan tavoittelun sijaan, rakenteellisessa realismissa korostetaan turvallisuuden saavuttamista valtopolitiikan päämääränä.¹³ Tässä tutkimuksessa ilmiötä lähestytään juuri rakenteellisen realismin, sekä Kenneth Waltzin voimatasapainoteorian näkökulmasta. Valtioiden vallan ja valtaresurssien tavoittelun vaikutusta turvallisuuteen ja vakauteen kansainvälisessä järjestelmässä voidaan hyvin soveltaa, niin Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen, kuin Lähi-idän turvallisuuspoliittisen tilanteen tutkimiseen. Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhde on historiansa aikana kehittynyt tiiviimmäksi, mutta moni keskeisimmistä tavoitteista on pysynyt ennallaan. Siksi rakenteellinen realismi sopii lähtökohdaksi selvittämään erityissuhteen syitä, vuorovaikutuksen ja siinä toistuvien ilmiöiden kautta. Koska

⁸ Blombergs, Fred, 2013b, ”Realismi ja strategian tutkimus”, Sivonen, Pekka (toim.): *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia no 33, 2013, s. 17

⁹ Waltz, Kenneth: *Theory of International Politics*, 1979, s. 3

¹⁰ Waltz, 1979, s. 123–128

¹¹ Blombergs, 2013a, s. 41–47

¹² Sipilä, Koivula, 2013, s. 24–25

¹³ Visuri, Pekka, 1997, s. 207

voimatasapainoteorian tarkoituksena on selvittää juuri liittoutumisen syitä, on se sopiva lähestymistapa Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen tutkimiseen.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelma

Tutkielman tavoitteena on tarkastella Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen merkitystä realismin perusperiaatteiden ja voimatasapainoteorian näkökulmasta. Aikaisempi tutkimus on keskittynyt tutkimaan pääsääntöisesti ilmiötä taloudellis- sotilaallisesta näkökulmasta. Muun muassa Iranin ydinohjelman uhkaa Israelille ja Yhdysvalloille on käsitelty paljon.¹⁴ Myös tutkimusta toisenlaisesta näkökulmasta löytyy, kuten Jukka Klemetin tutkimus: ”Israelin ja Yhdysvaltain erityissuhde: valitun kansan identiteetti ja moraaliskonnolliset tekijät erityissuhteen selittäjinä” (2009). Vaikka kansallista tutkimusta ilmiöstä on rajatusti, on kansainvälisen tutkimuksen tila päinvastainen. Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhde ja asema Lähi-idässä on jatkuvasti tarkkailtavana ja analysoitavana, mikä näkyy myös tieteellisinä julkaisuina. Tällä tutkimuksella voidaan selvittää Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen olemassaololle perusteluita, tutkimalla erityissuhteen uhkia, sekä valtioiden kansallisia tavoitteita, Lähi-idän turvallisuuspolitiikassa.

Realismin näkökulmasta ilmiöstä tekee mielenkiintoisen Yhdysvaltojen ja Israelin yhteiset turvallisuusintressit Lähi-idässä, joita voidaan pitää erityissuhteen lähtökohtana. Lähi-idän voimatasapainotilanteen ja uhkakuvien muuttuessa myös erityissuhteen merkitys muuttuu. Näin ollen tutkimusongelmaksi valikoituu: *Miksi Yhdysvaltojen ja Israelin välillä on olemassa erityissuhde?* Tutkimuksessa pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

0. Mikä merkitys on vallalla ja vaikuttamisella kansainvälisissä suhteissa?
0. Mitä valtioiden välinen erityissuhde tarkoittaa?
 1. Millaista yhteistyötä Yhdysvaltojen ja Israelin välillä on, ja miten valtioiden välinen erityissuhde on kehittynyt nykyiseen muotoonsa?
 2. Mitä kansallisia intressejä Yhdysvalloilla sekä Israelilla on erityissuhteen kannalta? Mitkä ovat valtioiden yhteisiä intressejä?
 3. Minkälaisia jännitteitä, erityissuhteesta huolimatta, on Yhdysvaltojen ja Israelin välillä?
 4. Miten Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen merkitys tulee näkymään Lähi-idän voimatasapainoasetelmissa tulevaisuudessa?

¹⁴ Esim. Forss Stefan, Anttila Markku: Iranin ydinohjelman tila 2010, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: tutkimusselesteita No 44, 2010

1.3 Tutkimuksen rakenne ja rajaaminen

Tutkimuksen ensimmäinen luku sisältää johdannon tutkittavaan ilmiöön, eli Yhdysvaltojen ja Israelin väliseen suhteeseen Lähi-idän voimatasapainon kannalta, sekä teoreettiset perusteet tutkimukselle. Luvussa esitetään tutkimuksen teoreettinen viitekehys, tavoitteet, tutkimusongelma ja -kysymykset, sekä muut tutkimuksen tekemisen perusteet. Toinen ja kolmas luku ovat tutkimuksen teorialuvut, joissa perehdytään syvemmin tutkimuksen aiheeseen ja sen taustoihin. Toinen luku käsittelee valtioiden välisten suhteiden tutkimista realismin viitekehysten näkökulmasta ja johdattaa Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen pariin. Lisäksi luvussa selvitetään tutkimuksen kannalta keskeisimmät käsitteet käsiteanalyysin¹⁵ avulla. Tutkimuksen kolmannessa luvussa perehdytään Yhdysvaltojen ja Israelin välisen suhteen kehittymiseen ja eri tasoisiin. Luvussa erityissuhteen käsitteleminen keskittyy historialliseen katsaukseen sekä nykytilanteen selvittämiseen. Tutkimuksen neljäs luku on analyysi Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen uhkista, tavoitteista ja haasteista. Tarkastelu keskittyy lähinnä turvallisuuspolitiikan näkökulmiin. Analyysin perustana on Yhdysvaltojen ja Israelin väliset viralliset sopimukset, joita tutkitaan dokumenttianalyysin¹⁶ kautta, sekä ajankohtainen tutkimuskirjallisuus Lähi-idän turvallisuuspoliittisesta tilanteesta. Haasteena on osaltaan dokumenttien saatavuus. Analyysin jälkeen seuraa tutkimuksen johtopäätökset.

Aihe on rajautunut selkeästi realismin näkökulmaan. Tätä tukevat Lähi-idän voimatasapainoasetelma, sekä Yhdysvaltojen ja Israelin turvallisuusuhkat. Lisäksi tutkimuksen viitekehystä tukevat muun muassa molempien valtioiden viralliset asiakirjat, joissa todetaan suoraan erityissuhteen olemassaolo. Tutkimuksen kannalta on haasteellista käsitellä Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen monia puolia, sillä aihe on erittäin laaja. Siksi tietyt ulottuvuudet erityissuhteen käsittelyssä jäävät pakostakin suppeiksi tämän tason tutkielmassa. Vaarana on kuitenkin, että tutkimuksesta tulisi selvitys tai katsanto, mikäli erityissuhteeseen ei syvennytä tarpeeksi. Myös realismi on lähtökohtana haastava, sillä se koostuu useista teorioista ja koulukunnista. Siksi tutkimuksessa on esimerkiksi ongelmallista käyttää ilmaisuja ”realismin näkökulmasta” tai ”realismin mielestä”. Tässä tutkimuksessa edellä mainituilla tarkoitetaan rakenteellisen realismin näkökulmaa. Alueellinen ja poliittinen rajaaminen keskittyy Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen asemaan Lähi-idässä, rajaamalla erityissuhteen tarkastelun Yhdysvaltojen sisäpolitiikan näkökulmasta pois. Koska liitto Yhdysvaltojen kanssa on juuri antanut Israelille poikkeavan aseman Lähi-

¹⁵ [<http://plato.stanford.edu/entries/concepts/#ConConAna>]

¹⁶ [http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/02_tutkimisen_taito_ja_tiedon_hankinta/09_tutkimusmenetelmat/40_dokumenttianalyysi]

idässä, niin tutkimuksessa syvennyttä Israelin ja muiden valtioiden välisiin suhteisiin. Koska Lähi-idän poliittinen tilanne muuttuu jatkuvasti, kuten esimerkiksi Syyrian kriisin vaikutuksesta, ei tutkimuksessa juuri käsitellä arabikevään seurauksia. Ajallisesti tutkimus rajautuu Yhdysvaltojen ja Israelin suhteiden olemassaoloon, kuitenkin keskittyen aikaan 1990-luvulta 2010-luvun alkuun asti.

1.4 Tutkimusaineisto ja lähdekritiikki

Tärkeimpinä lähteinä ja lähtökohtina tutkimukselle ovat Yhdysvaltojen ja Israelin hallinnon asiakirjat, verkkosivut¹⁷ sekä tilastot¹⁸. Sekundäärisinä lähteinä ovat uutisartikkelit ja tiedejulkaisut aiheesta. Tutkimuskirjallisuutta kansainvälisistä suhteista¹⁹ ja varsinkin Lähi-idän turvallisuuspoliittisesta tilanteesta löytyy runsaasti, sillä Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhdetta analysoidaan aktiivisesti. Muun muassa Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhdetta, sekä Yhdysvaltojen suhdetta muihin Lähi-idän valtioihin, käsitellään Jack Covarrubiasin ja Tom Lansfordin toimittamassa kirjassa ”Strategic Interest in the Middle East” (2007). Lähi-idän voimatasapainoa, sekä Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen tilaa, arvioidan jatkuvasti. Esimerkiksi politiikan tutkimukseen erikoistuneiden aikakauslehtien²⁰ artikkelit käsittelevät ajankohtaisesti aihetta. Lähteiden analyysimenetelmänä käytetään pääosin laadullista analyysia²¹, sekä tilastojen tutkimisessa määrällistä analyysia²². Koska lähdeaineistossa on paljon internetistä koottua tietoa, on lähdekritiikki syytä ottaa erityisesti huomioon. Tutkittava ilmiö on poliittisesti herkkä aihe ja tämä näkyy myös aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa ja keskustelussa. Tutkimuksessa käytettävien lähteiden ulkopuolelle on syytä rajata vahvoja tunteita, tai poliittisesti värittyneitä tulkintoja, sisältävä materiaali.²³

¹⁷ Esim. [<http://mfa.gov.il/>; <http://www.state.gov/>]

¹⁸ Esim. Congressional Research Service: U.S. Foreign Aid to Israel. CRS Report for Congress, 2013

¹⁹ Esim. Russett, Starr, Kinsella: World politics – the menu for choice, 2004

²⁰ Esim. Foreign Policy, Foreign Affairs ja National Interest aikakauslehdet

²¹ [<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/laadullinen-analyysi>]

²² [<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/maarallinen-analyysi>]

²³ Sipilä, Koivula, 2013, s. 7–12, 104

2 VALTIOT JA KANSAINVÄLISET SUHTEET TARKASTE- TELUSSA

Tässä luvussa käsitellään kansainvälisen politiikan tutkimuksen perusteita, kuten valtion käsitettä ja valtioiden keskinäisiä suhteita. Keskiössä ovat kysymykset vallasta ja turvallisuudesta, joita realismin teoria korostaa valtioiden tärkeimmiksi intresseiksi kansainvälisessä järjestelmässä. Luvun lopussa syvennyttään ”erityissuhde”-käsitteen merkitykseen käsiteanalyysin avulla.

3.1 Kansainvälinen politiikka, valtiot ja voimatasapaino

Kenneth Waltz käsittelee sodan syitä realismin näkökulmasta kirjassaan ”Man, the State and War” (1959).²⁴ Maailman politiikan keskiössä ovat valtiot, jotka toimivat ihmislunnon mukaisesti, koska onhan päätöksien takana aina ihminen. Realismin näkökulmasta tämä johtaa pakostakin anarkiaan, jossa valtiot tavoittelevat omaa hyötyään ilman rajoitteita tai ylempää valvovaa auktoriteettia, perustellen sodat vain pakollisena pahana tavoitteidensa saavuttamiseksi.²⁵ Koska aina jokin valtioista on valmis sotilaalliseen ratkaisuun tavoitteidensa vuoksi, on toisin sanoen kaikkien valtioiden varauduttava sotaan. Siksi sotilaallisesta turvallisuudesta huolehtimista voidaankin pitää valtioiden tärkeimpänä tehtävänä.²⁶ Vaikka valtiot ovat itsenäisiä ja suvereenisia, niin ei kansainvälinen järjestelmä silti ole tasapainossa, sillä osalla valtioista on enemmän valtaa kuin toisilla. Seurauksena on väistämätön valtakamppailu, joka johtaa valtioiden välisiin sotiin.²⁷

Voimatasapaino²⁸ (engl. balance of power) on yksi ratkaisu sotien välttämiseksi.²⁹ Voimatasapainoteoria on realistinen näkemys kansainvälisestä järjestelmästä, jossa tasapaino nähdään rauhaa ylläpitävänä vakautena. Siksi voimatasapainon teoriaa kutsutaan myös rauhanstrategiaksi. Kritiikkinä voidaan voimatasapainopolitiikasta todeta sen johtavan helposti kilpavarusteluun valtioiden välillä, mikä taas lisää sodan uhkaa.³⁰ Toisen tulkinnan mukaan voimatasapainopolitiikalla ei voida estää sotien syttymistä, vaan joitain valtioita

²⁴ Waltz, Kenneth: Man, the State and War. USA, Columbia University Press 2001 [1959], s. 1–15

²⁵ Waltz, 2001, s. 159–160

²⁶ Blombergs, Fred, 2013b, s. 6

²⁷ Russett, Starr, Kinsella, 2004, s. 60–62

²⁸ [<http://www.suomisanakirja.fi/voimatasapaino>]. Voimatasapainolla tarkoitetaan valtioiden välisten (sotilaallisten) voimasuhteiden tasapainotilaa.

²⁹ Waltz, 2001, s.198–200. Ks. viitteet 31 ja 32

³⁰ Visuri, 1997, s. 206, 481

saavuttamasta hegemoniaa. Hegemonialla taas tarkoitetaan jonkin valtion johtoasemaa tai ylivaltaa, mikä voi perustua esimerkiksi sotilaalliseen tai taloudelliseen ylivaltaan.³¹ Hegemonia voi olla alueellista tai maailmanlaajuista, kuten Yhdysvaltojen hegemonia kylmän sodan päättymisestä lähtien. Myös hegemonian voidaan nähdä ylläpitävän rauhaa. Tämä hegemoniakoulukunnan teoria perustuu ajatteluun, jossa oletetaan hegemonian lisäävän vakautta, sillä muilla valtioilla ei ole (sotilaallista) voimaa nousta hegemonia vastaan.³²

Nykypäivän kansainvälisessä järjestelmässä valtiot³³ ovat edelleen tärkeimmät toimijat. Kuten kansainvälinen politiikka, niin myös valtiot perustuvat suhteisiin. Psykologian ja sosiologian näkökulmasta valtio koostuu ihmisistä, joilla on samankaltaiset arvot, tavoitteet ja tarpeet. Nämä voidaan ymmärtää turvallisuuden, selviytymisen tai identiteetin suhteen. Kaikkien suhteiden perustana on kommunikaatio, niin myös valtioiden, joissa se perustuu yhteiseen kieleen, maailman katsomukseen ja ideologiaan.³⁴ Näitä näkemyksiä tukevat valtion historialliset kokemukset. Oman ideologian myötä tiettyä yhtenäistä ihmisryhmää voidaan kutsua kansaksi.³⁵ Kansallisuustunne, eli nationalismi onkin useimman valtion syntymisen perustana.³⁶ Vaikka realismi korostaakin suurvaltojen roolia kansainvälisessä politiikassa, ei se silti kiellä pienten valtioiden tai ei-kansallisten toimijoiden merkitystä.³⁷

3.2 Valtiosuhteet, valta ja vaikuttaminen

Realismin näkökulmasta kansainvälinen politiikka on valtioiden kilpailua vallasta (engl. power).³⁸ Mihin valtiot sitten tarvitsevat valtaa? Konkreettisena esimerkkinä valtakamppailusta voidaan pitää valtioiden kilpailua niille tärkeistä resursseista, kuten esimerkiksi öljystä. Valta on valtioille yksi väline, jolla saavuttaa tavoitteita ja selvittää haasteista. Entä mitä valta sitten on? Realismin näkökulmasta valta tuo valtioille turvallisuutta.³⁹ Jos valta tuo jollekin valtiolle lisää turvallisuutta, on se luonnollisesti toisille valtioille turvallisuusuhka. Näin ollen valta sekä lisää, että myös vähentää, turvallisuuden tunnetta. Valta voidaan myös ym-

³¹ [<http://www.suomisanakirja.fi/hegemonia>]

³² Russett, Starr, Kinsella, 2004, s. 96–97

³³ *Valtio* on määräalueen järjestäytyneiden asukkaiden muodostama poliittinen järjestelmä, jolla on suvereniteetti. [<http://www.suomisanakirja.fi/valtio>]

³⁴ Russett, Starr, Kinsella, 2004, s. 47–48

³⁵ [<http://www.suomisanakirja.fi/kansa>]

³⁶ Russett, Starr, Kinsella, 2004, s. 48–49. ”Kansallisvaltio” voidaan ymmärtää valtiona, jonka asukkaista suurin osa on samaa kansallisuutta. Kansallisvaltion käsitteen synty liitetään Westfalenin rauhansopimukseen vuonna 1648. [<http://www.suomisanakirja.fi/kansallisvaltio>]

³⁷ Blombergs, 2013b, s. 9–11

³⁸ Blombergs, 2013b, s. 10

³⁹ Ks. viite 12

märtää, joko valtion kyvykkyytenä, tai vaikutusvaltana. Kyvykkyydellä⁴⁰ tarkoitetaan muun muassa resursseja, taloutta, teknologista osaamista ja sotilaallista voimaa, mikä perustuu valtion asemaan ja erityispiirteisiin. Esimerkiksi suurvallalla on parempi kyky varustaa suuret asevoimat, kuin pienellä valtiolla. Vaikutusvalta taas on valtion tavoitteellista toimintaa, missä se hyödyntää omia resurssejaan. Silloin haluttu vaikutus riippuu tavoitteista. Esimerkiksi painostus ja uhkailu ovat vaikuttamisen kovia keinoja, kun taas suostuttelu ja yhteistyö edustavat pehmeämpää vaikuttamista (engl. soft power).⁴¹ Kun tutkitaan valtion vaikuttamista toiseen valtioon, perustuu kaikki arvioon. Esimerkiksi: valtio A haluaa vaikuttaa tavalla X valtioon B, jonka olettaa reagoivan siihen tavalla Y. Entä, jos valtio A ei tiedä, että valtio B on varautunut tähän toimimalla tavalla Z? Tämän takia kaikkein vaikeinta arviossa on potentiaalisen vaikutusvallan arvioiminen.⁴²

Valtaa voidaan käyttää ”avaimena” valtioiden välisten suhteiden tutkimiseen, jolloin suhdetta tarkastellaan, joko vertailemalla valtioiden kansallisia erityispiirteitä ja kyvykkyyttä toisiinsa, tai tutkimalla valtioiden välistä vuorovaikutusta. Kansalliset erityispiirteet ovat ne resurssit, jotka vaikuttavat valtion päätöksentekoon ja tavoitteisiin. Tärkeimpiä tekijöitä ovat talous, sotilaallinen kyky, maantiede, demografiset tekijät ja teollinen tuotanto. Lisäksi kansalliseen kyvykkyyteen lasketaan myös abstraktit resurssit, kuten valtion yhteiskunnallinen rakenne sekä myös henkiset voimavarat. Esimerkiksi kaikkia Pohjoismaita yhdistävät samankaltaiset lähtökohdat ja erityispiirteet pohjoisina hyvinvointivaltioina, mikä osaltaan selittää näiden valtioiden välisiä läheisiä suhteita toisiinsa. Realismin näkökulmasta valtioiden kyvykkyyden ja voimavarojen vertailu on tutkimuksen tekemisen lähtökohtana.⁴³

Valtioiden välinen vuorovaikutus on diplomaattista, sotilaallista, taloudellista ja kulttuurista vaikuttamista.⁴⁴ Diplomatia on keino, jolla valtiot tekevät ulkopoliittikkaansa.⁴⁵ Tärkeimmät diplomatian tehtävät ovat konfliktien hallitseminen, valtioiden välisten ongelmien ratkaiseminen, eri kulttuurien välisen ymmärtämisen kehittäminen, sopimukset ja neuvottelut, sekä ulkopoliittisten päätösten hallinnointi valtioiden välillä.⁴⁶ Perinteisen valtioiden virallisen diplomatian rinnalle on myös kehittynyt epävirallinen diplomatia, johon muun muassa kuu-

⁴⁰ Kansallisen kyvykkyyden arvioimiseksi on kehitetty erilaisia mittareita, mm. CINC (Composite Index of National Capability). Ks. [<http://www.correlatesofwar.org/COW2%20Data/Capabilities/nmc3-02.htm>]

⁴¹ *Soft power*: Muiden kuin pakotteiden tai voimakeinojen käyttämistä diplomatiassa, jotta toinen osapuoli saadaan taivuteltua toimimaan oman tahdon mukaisesti. Esim. Nye Joseph, *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, 1990.

⁴² Russett, Starr, Kinsella, 2004, s. 98–103

⁴³ Blombergs, 2013b, s. 11

⁴⁴ Russett, Starr, Kinsella, 2004, s. 98–99, 103–111

⁴⁵ [<http://www.suomisanakirja.fi/diplomatia>]

⁴⁶ Russett, Starr, Kinsella, 2004, s. 115–118

luvut kansainvälisten järjestöjen ja poliittisten liikkeiden toiminta.⁴⁷ Sotilaallinen vaikuttaminen on tavoitteiden saavuttamista voimakeinoin. Tunnettu sotateoreetikko Carl von Clausewitz onkin todennut, että sota on politiikan jatkamista vain toisin keinoin.⁴⁸ Sotilaalliseksi vaikuttamiseksi lasketaan sotatoimien lisäksi myös sotilaallisella voimalla uhkailu, liittoutuminen ja sotamateriaalilla tukeminen. Sotilaallisten konfliktien on kuitenkin vaarana eskaloitua nopeasti ja siksi on suositeltavampaa käyttää muita ”pehmeämpiä” vaikuttamisen keinoja⁴⁹, kuten taloudellista vaikuttamista. Valtioiden taloussuhteet perustuvat niin kaupankäyntiin, sopimuksiin ja taloudelliseen tukemiseen, mutta esimerkiksi myös kauppasaarrot ja sanktiot ovat taloudellista vaikuttamista. Valtion olisi tavoitteellista pyrkiä taloudelliseen omavaraisuuteen, jolloin sitä vastaan on vaikeampi suunnata vaikutusta. Mitä kulttuuriseen vuorovaikuttamiseen tulee, niin valtioiden välillä se voi perustua yhteiseen kieleen, yhtenäiseen kulttuurialueeseen tai uskontoon. Esimerkiksi amerikkalaisen populäärivihteen leviäminen on edistänyt samalla amerikkalaisten näkemysten, arvojen ja ajatusten leviämistä maailmalle.

3.3 Erityissuhde käsite

Koska tutkittavana ilmiönä on Yhdysvaltojen ja Israelin valtioiden välinen erityissuhde, on ennen tutkimukseen syventymistä selvitettävä erityissuhteen merkitys käsitteenä. ”Suhde” valtioiden välillä merkitsee yhteyttä, kanssakäymistä ja yhteistyötä.⁵⁰ Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi diplomatiata, kaupankäyntiä, tiedon vaihtamista tai sotilaallista yhteistyötä. Joissakin tapauksissa ”suhde” voi merkitä riippuvaisuutta, kuten jos valtio A on riippuvainen valtion B taloudellisesta tuesta. Termi ”erityissuhde” voidaan edellä mainitun perusteella ymmärtää ainutlaatuiseksi tai erittäin tärkeäksi valtioiden suhteeksi, mikä poikkeaa selvästi tavallisesta valtioiden välisestä yhteydestä.⁵¹ Erityissuhdetta määriteltäessä haastavaa on löytää sen eroavaisuudet muihin saman kaltaisiin käsitteisiin verrattaessa. Esimerkiksi ”erityissuhde” voi käytännön tasolla merkitä lähes samaa, kuin termi ”liitto”, joka tarkoittaa valtioiden välillä sopimusta yhteistoiminnasta.⁵² Vastaavasti ”sotilasliitto” tarkoittaa sopimusta sotilaallisesta yhteistoiminnasta valtioiden välillä.⁵³ Kuitenkin erityissuhteen ja liiton suurimpana konkreettisena erona on, että liitto perustuu aina

⁴⁷ Esim. Betsill Michele, Corell Elisabeth (toim.): *NGO Diplomacy – The Influence of Nongovernmental Organizations in International Environmental Negotiations*, 2008

⁴⁸ Von Clausewitz, Carl: *On war (Vom Kriege)*. 1968 [1832], Penguin Books Ltd, s. 119

⁴⁹ Ks. viite 43

⁵⁰ [<http://www.suomisanakirja.fi/suhde>]

⁵¹ [<http://www.suomisanakirja.fi/erityinen>]

⁵² <http://www.suomisanakirja.fi/liitto>

⁵³ <http://www.suomisanakirja.fi/sotilasliitto>

sopimukseen, kun taas erityissuhde voi tarkoittaa yhteyttä paljon laajemmassa merkityksessä.

Käsitteenä ”erityissuhde” (engl. special relationship) on alun perin kehittynyt kuvaamaan Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian välistä yhteyttä, joka alkoi kehittyä toisessa maailmansodassa ja myöhemmin kylmän sodan aikana.⁵⁴ Ajan mittaan on termeinä vakiintunut useita muita valtioiden erityissuhteita, kuten kuuluisa Yhdysvaltojen ja Israelin välinen erityissuhde, joka perustuu ennen kaikkea sotilaalliseen yhteistyöhön.⁵⁵ ”Erityissuhde” käsitteenä voi saada myös negatiivisen sävyn, kuten Israelin ja Saksan välisessä erityissuhteessa, jota edelleen varjostaa muisto holokaustin⁵⁶ tapahtumista. Vaikka Yhdysvaltojen ja Israelin välillä on lukuisia sopimuksia yhteistoiminnasta, ei valtioiden välillä kuitenkaan vallitse suoraa sotilasliittoa. Näin ollen ”erityissuhde” on sopivampi ja monipuolisempi käsite selittämään Yhdysvaltojen ja Israelin välistä yhteyttä, että sen monia eri tasoja. Erityissuhde termin lisäksi Yhdysvaltojen ja Israelin suhteesta käytetään myös muita kuvaannollisempia ilmaisuja, kuten ”strateginen suhde”, ”rikkoutumaton side” ja ”ikuinen liitto”.⁵⁷

⁵⁴ Sedgwick, Mark: “Britain and the Middle East: In Pursuit of Eternal Interests”, Covarrubias Jack, Lansford Tom (toim.): *Strategic Interests in the Middle East—Opposition or Support for US Foreign Policy*. 2007 s. 9–12

⁵⁵ [<http://www.danielpipes.org/282/how-special-is-the-us-israel-relationship>]

⁵⁶ *Holokaustilla* tarkoitetaan kansallissosialistien suorittamaa vähemmistöjen, varsinkin juutalaisten, järjestelmällistä vainoa ja kansanmurhaa Natsi-Saksassa ja sen hallinnoimilla alueilla vuosien 1933-1945 aikana. Juutalaisia kuoli holokaustin seurauksena noin 6 miljoonaa. [<http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/genocide/>]

⁵⁷ Ks. erityissuhteesta käytettyä retoriikkaa: [<http://embassies.gov.il/washington/Relations/Pages/The-Ultimate-Ally.aspx>]; [<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3581.htm>];

[<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/03/2013320223549629830.html>]

3 YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN ERITYISSUHTEEN TAUSTA

Tässä luvussa käsitellään Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen kehittymistä ja sen eri tasoja. Kun Israel julistautui 14.5.1948 itsenäiseksi valtioksi, oli Yhdysvallat ensimmäisenä valtiona tunnustamassa Israelin itsenäisyyden.⁵⁸ Taustalla vaikuttivat sympatiat juutalaisia ja siionismia kohtaan, sekä 29.11.1947 solmittu YK:n päätöslauselma 181.⁵⁹ Siitä lähtien on Yhdysvalloissa ja Israelissa nähty molempien etujen mukaiseksi ylläpitää valtioiden välillä vallitsevaa erityissuhdetta.⁶⁰ Toisaalta, kuten missä tahansa suhteessa, on myös Yhdysvaltojen ja Israelin välisessä yhteistyössä koettu sekä vaikeampia, että läheisempiä jaksoja. Yhdysvaltojen ja Israelin poliittisia suhteista puhutaan yleensä liittona, mutta sellaisesta ei ole olemassa mitään virallista sopimusta tai asiakirjaa.⁶¹ Siksi ”erityissuhde” on sopivampi termi kuvaamaan valtioiden välistä yhteyttä. Yhdysvaltoja ja Israelia yhdistävät varsinkin turvallisuus- ja talouspolitiikan intressit, kuin myös yhteiset alueelliset tavoitteet Lähi-idässä.⁶² Valtioiden välinen politiikka ja yhteistyö ovat lähes itseisarvo, josta myös Yhdysvalloissa asuva vaikutusvaltaisessa asemassa oleva juutalaisväestö pitää huolen.⁶³

3.1 Poliittinen taso

Vaikka Yhdysvalloilla on ollut diplomaattiset suhteet Israeliin, valtion itsenäisyyden tunnustamisesta lähtien, niin silti valtioiden välinen poliittinen yhteistyö oli alkuun vähäistä tai jopa olematonta. Suezin kriisin puhjettua vuonna 1956 ja Israelin, Iso-Britannian ja Ranskan hyökättyä Egyptiin, Yhdysvallat puuttui tilanteeseen painostaen YK:ta, minkä seurauksena aloitettiin rauhanturvaoperaation Siinailta vihamielisyyksien lopettamiseksi.⁶⁴ Yhdysvallat ei kuitenkaan puuttunut tilanteeseen Israelin hyökättyä Egyptiä, Syyriaa ja

⁵⁸ [<http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/declaration%20of%20establishment%20of%20state%20of%20israel.aspx>]

⁵⁹ YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 181, 29.11.1947. Päätöslauselmassa sovittiin Palestiinaan mandaatti-alueen jakamisesta juutalais- ja arabivaltioksi. Osapuolista vain juutalaiset hyväksyivät tämän. [http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/israel/large/index.php]

⁶⁰ [<http://embassies.gov.il/washington/Relations/Pages/U.S.%20-%20Israel%20Relations.aspx>]

⁶¹ United States Department of State: Treaties in Force, A List of Treaties and Other International Agreements of the USA 1.1.2012 s. 136–140. Ks. *mutual security, defense, relations*

⁶² [<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3581.htm>]

⁶³ Yhdysvalloissa on vaikutusvaltaisista juutalaisista koostuva ”Jewish lobby” (tunnetaan myös ”Israel-lobby”), joka pyrkii voimakkaasti ajamaan Israelin intressejä Yhdysvaltojen politiikassa. Lisää aiheesta mm. John Mearsheimerin ja Stephen Waltin artikkelissa: ”The Israel lobby and U.S. foreign policy”, joka on julkaistu Middle East Policy -lehdessä: vol. 13, No. 3, 2006. s. 29–63

⁶⁴ [<http://www.reuters.com/article/2010/03/15/us-palestinians-israel-usa-timeline-idUSTRE62E45Z20100315>]

Jordaniaa vastaan vuoden 1967 kuuden päivän sodassa, sillä Vietnamin sota oli silloin keskiössä.⁶⁵ Vasta kuuden päivän sodan seurauksena Israel osoittautui alueelliseksi voimatekijäksi, josta Yhdysvallat kiinnostui, lisäten yhteistyötä Israelin kanssa ja samalla korvaten Ranskan, joka oli lopettanut aseiden myymisen Israelille kuuden päivän sodan vuoksi.⁶⁶ Lisäksi Yhdysvalloille oli tärkeää saada poliittista vaikutusvaltaa ulotettua Lähi-idän alueelle myös kylmän sodan vuoksi, sillä Neuvostoliitto oli alkanut tukea aseellisesti mm. Egyptiä sekä Syyriaa. Israelille taas Yhdysvaltojen, suurvallan, antama tuki takasi maan itsenäisyyden ja olemassaolon vihoittelevien arabimaiden ympäröimänä. Muun muassa vuonna 1973 Yom Kippur –sodassa Yhdysvaltojen antama asemateriaalinen tuki mahdollisti Israelin menestyksekkään vastaiskun sodan ratkaisemiseksi. Valtioiden poliittiset suhteet perustuvatkin vahvasti puolustukseen ja turvallisuuteen.⁶⁷

Yhdysvaltojen rooli ei ole kuitenkaan jäänyt vain taustatukijan asemaan, vaan se on pyrkinyt hallitsemaan liittosuhteitaan aktiivisesti. Esimerkkinä tästä voidaan pitää Yhdysvaltojen presidentti Jimmy Carterin aloittamia Camp Davidin rauhanneuvotteluja Israelin ja Egyptin välillä vuonna 1978, minkä seurauksena syntynyt rauha aloitti Israelin ja Egyptin suhteiden lähenemisen nykytilaansa.⁶⁸ Yhdysvaltojen kautta myös Israel on pystynyt laajentamaan ulkopoliittikkaansa kenttää valtioihin, joihin muuten olisi vaikea rakentaa hyviä suhteita. Muun muassa Turkin ja Israelin hyvien suhteiden perustana voidaan pitää Yhdysvaltoja yhteisenä liittolaisena.⁶⁹ Lähi-idän politiikka ei ole kuitenkaan sitonut Israelia tekemästä poikkeavia päätöksiä liittolaisensa nähden. Iranin ja Irakin sodan alettua 1980, Israel ei asettunut Yhdysvaltojen tukeman Irakin puolelle, vaan pysyi virallisesti puolueettomana, mutta samalla antaen tukea Iranille (ei arabimaa, kuten Irak). Yhdysvallat joutui lopulta muuttamaan kantaansa Irakin suhteen ja Irakin aggressiiviset toimet alueella johtivat viimein Persianlahden sotaan vuonna 1991. Israel joutui tuolloin irakilaisien Scud-ohjusten iskujen kohteeksi, mutta Yhdysvaltojen tahdosta pysyi sivullisena sodasta, jotta kriisi ei leviäisi muihin arabimaihin.⁷⁰

Diplomaattiset sopimukset, sekä rauhanneuvottelut Israelin ja palestiinalaisten välillä, nousivat 1990-luvulla Yhdysvaltojen ja Israelin suhteen keskiöön. Presidentti Bill Clintonin

⁶⁵ Graeber, Daniel: “The United States and Israel: The Implications of Alignment”, Covarrubias Jack, Lansford Tom (toim.): *Strategic Interests in the Middle East – Opposition or Support for US Foreign Policy*. 2007, s. 125

⁶⁶ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/33321/george-w-ball/the-coming-crisis-in-israeli-american-relations>]
⁶⁷ [<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3581.htm>]

⁶⁸ Graeber, 2007, s. 126–127; [<http://www.reuters.com/article/2010/03/15/us-palestinians-israel-usa-timeline-idUSTRE62E45Z20100315>]

⁶⁹ [<http://www.danielpipes.org/282/how-special-is-the-us-israel-relationship>]

⁷⁰ Graeber, 2007, s. 127

ohjaamia Oslon neuvotteluja pidetään menestyksekkäinä palestiinalaisten ja Israelin välisen rauhan edistymisen kannalta. Yhdysvallat oli myös keskeisessä roolissa Jordanian ja Israelin välisen rauhansopimuksen syntymisessä.⁷¹ Presidentti George W. Bush jatkoi Israelin ja palestiinalaisten rauhanneuvotteluja ”Roadmap”-projektilla, jonka tarkoituksena oli ”löytää pysyvä ratkaisu Israelin ja palestiinalaisten konfliktiin”, tavoitteina muun muassa perustaa palestiinalaisille oma valtio ja siten parantaa Israelin turvallisuustilannetta. Kuitenkin ”Roadmap”-rauhanneuvottelut epäonnistuivat viimeistään 9/11-iskujen jälkeen, Yhdysvaltojen aloitettua terrorismin vastaisen sodan, jolloin myös sen näkemykset Hamasin hallitseman palestiinalaishallinnon suhteen jyrkkenivät.⁷² Presidentti George W. Bushin virkakausia voidaan pitää Israelin suhteiden kannalta hyvinä, sillä Yhdysvaltojen aloitettua sotatoimet Afganistanissa ja Irakissa, myös sen suhteet Lähi-idän liittolaisiinsa korostuivat.⁷³ Toisaalta presidentti Barack Obaman virkakausia on pidetty Israelin-suhteiden kannalta hankalampina. Obama on muun muassa vastustanut vuodesta 2009 lähtien Israelin siirtokuntapolitiikkaa palestiinalaisalueelle, jota voidaan pitää yhtenä avain kysymyksenä Israelin ja palestiinalaisten välisen rauhan löytymiselle. Israel onkin osittain luopunut siirtokuntien laajentamisaikeistaan.⁷⁴ Lähi-idän vakauden kannalta, palestiinalaiskysymys on erittäin tärkeä, sillä se vakauttaisi turvallisuutta alueella, mikä myös on yhteinen turvallisuuspolitiikan intressi Yhdysvalloille ja Israelille.⁷⁵

Valtioiden poliittiset suhteet ovat olleet erittäin läheiset ja yli perinteisen valtioiden harjoittaman diplomatian. Yhdysvalloissa Israel-suhteet otetaan huomioon myös kaikessa poliittisessa päätöksenteossa, kuten esimerkiksi kansallista turvallisuusstrategiaa laadittaessa.⁷⁶ Lisäksi Yhdysvaltojen tuki Israelille on lainsäädännöllä kongressin hyväksymää ja virallista.⁷⁷ Vaikka Yhdysvaltojen ja Israelin välillä ei ole mitään virallista solmittua liittoa, niin kuitenkin valtioiden välillä on strategista yhteistyötä, josta on lainsäädännöllinen päätös vuodelta 2013.⁷⁸ Erityisesti valtioiden väliset suhteet konkretisoituvat valtioiden päämiesten tapaamisissa ja esimerkiksi Yhdysvaltojen presidentiltä odotetaan aina avointa tuen tunnustamista Israelille virkaanasetettaessa. Vaikka

⁷¹ [<http://www.reuters.com/article/2010/03/15/us-palestinians-israel-usa-timeline-idUSTRE62E45Z20100315>]

⁷² Graeber, 2007, s.129–130

⁷³ The National Security Strategy of the United States of America, 2002. s. 9

⁷⁴ Esim. *Helsingin sanomat* 21.3.2013, ”Israel vakuutti rauhantahtoaan”. Yhdysvaltojen presidentti Barack Obama on vastustanut Israelin siirtokuntien laajentumista palestiinalaisalueelle vuodesta 2009 lähtien. Rauhaneuvottelun kannalta olennaista olisi siirtokuntien perustamisen pysäyttäminen.

⁷⁵ Kober Avi: Coalition Defection – The Dissolution of Arab Anti-Israeli Coalitions in War and Peace. 2002, s. 150–153

⁷⁶ The National Security Strategy of the United States of America, 2002. s. 9–10

⁷⁷ United States-Israel Strategic Partnership Act of 2014; [<http://www.israelemb.org/washington/Relations/Pages/Enacted-Congressional-Legislation-Supporting-Israel.aspx>]

⁷⁸ United States-Israel Strategic Partnership Act of 2014

poliitikkojen välistä keskustelua Yhdysvaltojen ja Israelin suhteista analysoidaan jatkuvasti, on silti vaikea arvioida onko yksittäisellä kiistakysymyksellä tai poliittisella ristiriidalla todellista vaikutusta erityisuhteeseen, mitä pidetään ”rikkoutumattomana”⁷⁹

3.2 Sotilaallinen taso

Vaikka Yhdysvaltojen ja Israelin välillä ei vallitsekaan sotilasliittoa, niin silti erityissuhde perustuu pitkälti turvallisuus- ja sotilaalliseen yhteistyöhön. Valtioiden välisen sotilaallisen yhteyden voidaan nähdä alkavan vasta kuuden päivän sodan jälkeen 1967, jolloin Israelin voiton myötä, Yhdysvallat kiinnostui sotilaallisesta yhteistyöstä Israelin kanssa ja samalla mahdollisuudesta vahvistaa omaa valta-asemaansa Lähi-idässä.⁸⁰ Siitä lähtien on Israel saanut valtavaa aseellista tukea Yhdysvalloilta ja onkin tällä hetkellä eniten tukea (Foreign Military Financing) saanut valtio, sitten toisen maailmansodan jälkeen. Tämä asetuki on tärkein sotilaallisen yhteistyön osa-alue. Presidentti George W. Bushin hallinnon aikana vuonna 2007 solmittiin sopimus, jossa Yhdysvallat lupasi kymmenen vuoden aikana tukea Israelin asevoimia 30 miljardilla dollarilla. Vastaavasti Israel lupasi hankkia Yhdysvaltojen aseeteollisuuden tuottamia aseita, kalustoa ja asetarvikkeita.⁸¹

Asehankinnat on yksi tärkeä osa valtioiden välistä sotilaallista yhteistyötä, jonka lisäksi Yhdysvalloilla ja Israelilla on yhteisiä asehankkeita, mutta valtiot tekevät myös yhteistyötä ase-tekniikan tutkimuksessa. Yhdysvallat aloitti aseiden myymisen Israelille vasta vuonna 1962, jolloin Israelille myytiin Hawk-ilmatorjuntaohjuksia. Sitä ennen Israel hankki modernit aseensa pääosin Ranskasta. Kuuden päivän sodan jälkeen, Yhdysvaltojen suhtautumisen muututtua Israelia kohtaan, mutta samalla alkoi myös aseiden myyminen ja vuonna 1968 Israel hankki Phantom-hävittäjiä Yhdysvalloista. Aktiivinen aseiden myyminen alkoi todellisuudessa vasta 1970-luvulla, Yhdysvaltojen moninkertaistaessa Israelin sotilaallisen tuen määrän jopa kaksikymmentäkertaiseksi. Vastaavasti Israel hankki aseita Yhdysvaltojen aseeteollisuudelta. Israelin saama vuosittainen aseellinen tuki Yhdysvalloilta on keskimäärin ollut n. 2,6 miljardia dollaria 1970-luvulta nykypäivään. Tuenmäärä on pysynyt melko tasaisena, pois lukien vuodet 2000, 2003 ja vuodesta 2011 eteenpäin, jolloin se on noussut yli 3 miljardin dollarin. Israelin kasvanut oma aseeteollisuus ei ole vähentänyt merkittävästi asekauppaa Yhdysvaltojen kanssa. Sen sijaan Yhdysvallat ostaa nykyään aseita myös Israelista

⁷⁹ Esim. *Helsingin sanomat* 21.3.2013, ”Israel vakuutti rauhantahtoaan”. Artikkelin käsittelee presidentti Obaman ensimmäistä vierailua Israeliin ja neuvotteluja pääministeri Netanjahun kanssa. Molemmat vannoivat ystävyyttä ja ”ikuista liittoa” (hepr. *lanetzah*).

⁸⁰ Graeber, 2007, s. 131

⁸¹ Congressional Research Service: U.S. Foreign Aid to Israel, 2013. CRS Report for Congress. s. 4–5, 13–17

ja yhteinen aseteknologian tutkimus on kasvanut. Muun muassa Israel on tilaamassa F-35 hävittäjiä Yhdysvalloista ja valtioilla on yhteinen ohjuspuolustusjärjestelmän (Arrow) kehityshanke.⁸²

Terrorismin vastainen sota on noussut nykyään yhdeksi tärkeimmistä sotilaallisen yhteistyön muodoista Yhdysvaltojen ja Israelin välillä. Israel on jo pitkään taistellut palestiinalaisterroristijärjestöjä, Hamasia ja Hizbollahia vastaan, mutta terrorismin vastainen yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa sai uudet mittasuhteet vasta 9/11-iskujen jälkeen. Yhdysvaltojen aloitettua sotatoimet Afganistanissa vuonna 2001, Israel tuki liittolaistaan muun muassa tuottamalla tiedustelutietoa Lähi-idän alueelta.⁸³ Vuonna 2003 alkanut Irakin sota vaikutti olennaisesti myös Israelin turvallisuustilanteeseen, sillä olihan Saddam Husseinin hallinto ollut jo pitkään Israel-vastainen, mikä taas oli vaikuttanut Lähi-idän yleiseen vakauteen. Terroristijärjestö Hizbollahin raketti-iskuihin kyllästyneenä Israel hyökkäsi Libanoniin kesällä 2006. Yhdysvallat tuki Israelia, koska Hizbollahin heikentäminen sopii sen terrorismin vastaisen sodan strategiaan.⁸⁴ Sekä Yhdysvallat, että Israel, ovat 2000-luvun sodissaan kohdanneet epäsymmetrisen sodankäynnin haasteet ja kokeneet raskaitakin tappioita. Edellä mainittujen sotien kokemuksia jakamalla, valtiot ovat voineet yhdessä kehittää terrorismin vastaisen sodan strategiaansa ja toteuttaneet yhteisiä sotilasharjoituksia (Joint-harjoitukset).⁸⁵ Yhdysvaltojen ja Israelin terrorismin vastaiseen sotaan kuuluu myös varautuminen ”rosvovaltioiden” (engl. rogue states) muodostamaan uhkaan. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi Irania, joka harjoittaa vihamielistä politiikkaa Yhdysvaltoja ja Israelia vastaan ja myös tukee aseellisesti terroristijärjestöjä, kuten Hamasia ja Hizbollahia.⁸⁶ Pahimpana uhkana olisi ydinaseen päätyminen sellaisen valtion käyttöön. Näin ollen Yhdysvallat ja Israel ovat varautuneet vastaamaan sotilaallisesti, jos Iranilla olisi ydinaseohjelma.⁸⁷

3.3 Taloudellinen taso

Turvallisuuden lisäksi Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen kulmakivenä ovat talous ja kaupankäynti. Juuri taloudelliset intressit, erityisesti öljy, saivat Yhdysvallat kiinnostumaan Lähi-idästä 1900-luvun alussa.⁸⁸ Valtioiden välillä vallitsee bilateraalin kaupankäynti ja Yhdysvallat on Israelin suurin yksittäinen kauppakumppani ja lainantaja. Tärkeimmät

⁸² Congressional Research Service: U.S. Foreign Aid to Israel. 2013. CRS Report for Congress. s. 4–12, 23–24

⁸³ Graeber, 2007, s. 131

⁸⁴ Graeber, 2007, s. 129–131

⁸⁵ [<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3581.htm>]

⁸⁶ Brzezinski Zbigniew: Strategic Vision, America and the crisis of Global Power. 2012, s. 98–100

⁸⁷ Esim. *Helsingin sanomat* 14.3.2013, ”Obama: Kaikki keinot mahdollisia Iranin ydinaseen estämiseksi”.

⁸⁸ Covarrubias, Lansford, 2007, johdanto, xvii

vientituotteet Yhdysvalloista Israeliin ovat timantit, koneet, maataloustuotteet, lentokoneet, optiikka- sekä sairaalavälineitä. Vastaavasti Israelista viedään vientituotteina Yhdysvaltoihin myös timantteja, lääketuotteita, optiikka ja sairaalavälineitä sekä maataloustuotteita.⁸⁹ Tärkeä osa taloudellista yhteistyötä on valtioiden välinen vapaakauppasopimus (Free Trade Agreement, FTA), joka on ollut voimassa vuodesta 1985 lähtien. Israel oli ensimmäinen valtio, jonka kanssa Yhdysvallat on solminut vastaavan sopimuksen.⁹⁰ Vapaakauppasopimus on lisännyt investointeja maiden välillä, ja esimerkiksi Microsoft, Google ja Motorola ovat sijoittaneet Israeliin tutkimus- ja kehittämistyötä. Vastaavasti israelilaiset yritykset, kuten Teva Pharmaceuticals ja Strauss, ovat päässeet Yhdysvaltojen markkinoille.⁹¹ Yhdysvallat on antanut myös huomattavaa taloudellista tukea Israelille vuodesta 1949 lähtien. Suurin osa on Israelin puolustusvoimille osoitettua tukea, mutta lisäksi Yhdysvallat on myöntänyt myös lainoja, maahanmuutto- ja pakolaistukia, sekä tutkimusrahoitusta. Arvion mukaan Israelin saama bilateraalin tuki saavuttaa noin 118,25 miljardin dollarin rajan vuoden 2014 aikana.⁹²

3.4 Kulttuurinen taso

Yhdysvaltojen ja Israelin välillä on myös vahva kulttuurinen side. Moraalisella tasolla nämä valtiot jakavat paljon yhteisiä arvoja ja asenteita demokratiasta turvallisuuteen.⁹³ Jo ennen Israelin valtion syntymistä Yhdysvalloissa oli paljon sympatiaa sionismia⁹⁴ kohtaan. Juutalaisvaltion perustamista kannattivat erityisesti Yhdysvalloissa asuvat juutalaiset ja sionistiset järjestöt, mutta myös monet amerikkalaiset evankeliset kristityt, sillä uskonnon näkökulmasta Palestiina on sekä juutalaisille, että kristityille ”pyhä maa”.⁹⁵ Toisaalta juutalainen kulttuuri on Yhdysvalloissa näkyvästi esillä, sillä Yhdysvalloissa asuu, heti Israelin jälkeen, toiseksi eniten juutalaisia maailmassa.⁹⁶ Yhteisen juutalais-kristillisen arvomaailman jakaminen vaikuttaa myös valtioiden välisiin poliittisiin suhteisiin.⁹⁷

⁸⁹ [<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3581.htm>]

⁹⁰ [<http://www.ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/israel-fta>]

⁹¹ [http://www.israelemb.org/washington/Obama_in_Israel/Pages/US-Israel-Trade-Relations.aspx]

⁹² Ks. viite 66

⁹³ [<http://www.israelemb.org/washington/Relations/Pages/U.S.%20-%20Israel%20Relations.aspx>];

[<http://embassies.gov.il/washington/Relations/Pages/The-Ultimate-Ally.aspx>]

⁹⁴ Freilich Charles, *Zion's Dilemmas – How Israel Makes National Security Policy*, 2012. s.38–39, 55, 79, 110. *Sionismi* on juutalaisten kansallisuusaate, jonka tavoitteena on ollut juutalaisvaltion perustaminen Palestiinaan. Moderni sionismi on saanut syntynsä 1800-luvun lopulla ja Theodore Hertzl on yksi tärkeimmistä vaikuttajista sionistisessa liikkeessä. Nykyään sionismi yhdistetään Israelin tukemiseksi ja usein myös negatiivisessa asiantyhteydessä, kuten juutalaisten siirtokuntien rakentamiseen.

⁹⁵ Graeber, 2007 s. 123–124; [<http://embassies.gov.il/washington/Relations/Pages/The-Ultimate-Ally.aspx>]

⁹⁶ U.S. Census Bureau, *Statistical Abstract of the United States, 2012: Jewish population 2010*

⁹⁷ [<http://www.danielpipes.org/282/how-special-is-the-us-israel-relationship>]

4 ANALYYSI YHDYSVALTOJEN JA ISRAELIN ERITYIS-SUHTEESTA

Tähän mennessä tutkimuksessa on käsitelty realismin kuvaa kansainvälisen politiikan tutkimisesta, valtioiden suhdetta valtaan ja sillä vaikuttamiseen, sekä erityissuhdekäsitettä. Lisäksi on perehdytty Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen kehittymiseen ja siinä eri yhteistyön tasoihin. Yhteenvedona todettakoon, että Yhdysvaltojen ja Israelin välillä on vahvat siteet, jotka perustuvat historialliseen ja kulttuuriseen yhteyteen, kauppasuhteisiin, sekä poliittiseen ja sotilaalliseen yhteistyöhön. Voidaan myös sanoa erityissuhteen vakiintuneen, sillä Yhdysvaltojen tuki on pysynyt tasaisena, mutta se on myös poliittisesti vahva ja lainsäädännöllä perusteltua. Toistaiseksi tutkimuksessa ei ole perehdytty Yhdysvaltojen ja Israelin tavoitteisiin erityissuhteessa, tai erityissuhteen hyötyihin ja haittoihin. Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteella on ollut myös suuri merkitys Lähi-idän voimatasapainon kannalta. Käsittelemällä myös erityissuhteen taustalla olevia haasteita ja ristiriitoja, saadaan Yhdysvaltojen ja Israelin suhteista huomattavasti monipuolisempi käsitys tutkimuksen kannalta.

4.1 Analyysin viitekehys

Ennen analyysiin syventymistä, palataan vielä hetkeksi realismin teoriaan. Realismi sopii lähtökohtana tämän kaltaiseen analyysiin, jossa etsitään valtioiden tavoitteita valtapoliitikassa, hyödyn ja haitan näkökulmasta. Koska kansainvälisessä politiikassa on lopulta kyse sotilaallisen voiman käytöstä ja sotilaallisesta turvallisuudesta, keskitytään analyysissa tutkimaan turvallisuuspolitiikan näkökulmasta syitä erityissuhteelle. Realismien teoria voidaan kytkeä viiteen perusolettamukseen. Ensimmäisenä lähtökohtana on, että kansainvälisen politiikan tärkeimpinä toimijoina ovat suvereenit kansallisvaltiot. Toisena oletuksena on kansainvälisen järjestelmän anarkinen luonne. Kolmanneksi, kansainvälisessä politiikassa on loppujen lopuksi kyse vallasta ja siitä kilpailemisesta. Neljäntenä periaatteena voidaan pitää sotilaallisen voiman merkitystä, sillä turvallisuus ymmärretään edelleen pääosin sotilaallisiin uhkiin varautumisella. Viides realismin perusperiaatteista on, että valtiot toimivat kansainvälisessä politiikassa rationaalisesti ja omaa etuaan tavoitellen.⁹⁸ Jos edellä mainittua verrataan Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteeseen, voidaan todeta osapuolien täyttävän ensimmäisen oletuksen. Toinen oletus on selvä, sillä se johtuu valtioiden oman edun tavoittelusta. Kolmatta väittämää vallasta käsiteltiin tutkimuksen kolmannessa luvussa ja to-

⁹⁸ Blombergs, 2013b, s 5–16

dettiin sen mahdollistavan vaikuttamisen, mikä perustui valtioiden valtaresursseihin ja kyvykkyyteen, joiden vertaileminen on realismin näkökulmasta strategian tutkimuksen lähtökohdaksi.⁹⁹ Tässä analyysissä keskitytään tutkimaan Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen tavoitteita, valtioiden kansallisten resurssien ja kyvykkyyden näkökulmasta. Valtapoliittinen kilpailu rajoitetaan Lähi-idän alueelle. Neljäs realismin perusolettamus huomioidaan analysoimalla erityissuhteen sotilaallisia uhkia. Viides realismin perusolettamus on analyysin kannalta tärkein. Selvitettäessä juuri erityissuhteen syitä, on selvää että siitä on molemmille osapuolille hyötyä, sillä realismin näkökulmasta valtiot toimivat vain omaa hyötyä tavoitellen. Tutkimuksessa pyritään selvittämään erityissuhteen etuja ja haittoja Yhdysvalloille sekä Israelille voimatasapainoteorian näkökulmasta, sillä voimatasapainoteoriassa tutkitaan juuri syitä liittoutumiselle. Kuitenkin molempien valtioiden kansalliset edut voivat olla joskus ristiriidassa keskenään ja siten aiheuttaa haasteita yhteistyölle. Siksi analyysissä käsitellään myös erityissuhteen taustalla vaikuttavia ristiriitoja, jotta Yhdysvaltojen ja Israelin suhteista saataisiin monipuolisempi käsitys.

4.2 Uhkakuvat Lähi-idän voimatasapainolle

Koska realismin näkökulmasta uhkat ovat perinteisesti sotilaallisia uhkia tai muita turvallisuusuhkia, keskitytään Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen tarkastelussa niihin. Sotilaallinen uhka on asevoimien käyttöä tai sillä uhkaamista, mutta myös asevoimien pelkkä olemassaolo voi olla uhka.¹⁰⁰ Uhka taas voidaan määritellä esimerkiksi arvioimalla 1) poliittista tahtoa ja 2) kapasiteettia uhkan toteuttamiseksi. Lisäksi voidaan arvioida uhkan todennäköisyyttä ja vaikuttavuutta.¹⁰¹

Lähi-idän voimatasapaino oli pitkään jakautunut Yhdysvaltojen tukeman Israelin ja Neuvostoliiton tukemien arabimaiden välillä. Israelin itsenäisyys oli näin suoraan sotilaallisesti uhattuna. Kuitenkin Israelin voitettua arabivaltiot useammassa sodassa ja siten saavuttamalla sotilaallisen hegemonian alueella, on tämä uhka pienentynyt.¹⁰² Lisäksi osa Israelin aikaisemmista vihollisista, kuten Egypti ja Jordania, ovat nykyään Yhdysvaltojen liittolaisia ja rakentaneet suhteitaan Israelin kanssa.¹⁰³ Tällä hetkellä Lähi-idän valtioista ainoastaan Irania, jolla on myös mahdollinen ydinaseohjelma, voidaan pitää sotilaallisena uhkana Yhdys-

⁹⁹ Blombergs, 2013a, s. 24–29

¹⁰⁰ Nokkala Arto: ”Sotilaalliset uhkakuvat Suomen politiikassa”, Sivonen, Pekka (toim.): *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia no 33, 2013, s. 223–226

¹⁰¹ Kenttäohjesääntö yleinen osa, Pääesikunta/suunnitteluosasto, 2007, s.27

¹⁰² [<http://nationalinterest.org/blog/paul-pillar/threats-israeli-security-imagined-real-9675>]

¹⁰³ Graeber, 2007, s. 125–129

valloille ja Israelille.¹⁰⁴ Iranin harrastama avoin vihapoliittikka Israelia ja Yhdysvaltoja kohtaan lietsoo väkivaltaa alueella ja lisäksi Iran antaa tukea terroristijärjestöille (Hamasi, Hizbollah) taistelussa Israelia ja Yhdysvaltoja vastaan.¹⁰⁵ Israelin ja Iranin välillä on jo pitkään vallinnut voimatasapainoasetelma ja erityisesti asevarustelua koskien. Lähi-idän alueella ei tällä hetkellä ole muita valtioita, joilla olisi potentiaalia kehittää ydinase, joten Israel ja Iran ovat varautuneet toistensa ydinaseuhkaan.¹⁰⁶ Iranin ydinaseuhkan lopettaminen olisi sekä Yhdysvalloille, ja Israelille tavoitteellista.¹⁰⁷ Paras ratkaisu olisi saada ydinohjelma loppumaan ilman sotilaallista väliintuloa, esimerkiksi kansainvälisen yhteisön painostuksella tai neuvotteluilla.¹⁰⁸ Iranin kykyä kehittää ydinase on myös epäilty, mutta Yhdysvallat ja Israel ovat arvioineet sen olevan mahdollista.¹⁰⁹ Iranin aiheuttama sotilaallinen uhka Lähi-idän voimatasapainoasetelmalle, Yhdysvaltojen ja Israelin kannalta, ei ole suorana sotilaallisena uhkana kovinkaan todennäköinen, mutta sillä on kyky ja tarvittaessa poliittinen tahto siihen. Kuitenkin Iranin välillisen uhkan todennäköisyys on suurempi, kuten terroristiryhmien tukeminen taistelussa Yhdysvaltoja ja Israelia vastaan.

Vuoden 2001 9/11-iskut nostivat kansainvälisen terrorismin (engl. global terrorism) Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten suurimmaksi uhaksi. Siitä alkanut terrorismin vastainen sota on muuttanut erityisesti Yhdysvaltojen Lähi-idän strategiaa.¹¹⁰ Kuten Yhdysvaltojen ja Israelin viimeisimmät sotakokemukset ovat osoittaneet, ei ylivoimainkaan teknoarmeija vältty tappiolta epäsymmetrisessä sodankäynnissä. Terrorismin ja militanttiryhmiä uhkan vaikutukset ovat ehkä vähäisemmät konventionaaliseen sodankäyntiin verrattuna, mutta vaikeammin ennakoitavissa ja torjuttavissa, millä taas on vaikutusta yleiseen turvallisuuden tunteeseen koko yhteiskunnassa (esim. palestiinalaisterroristien raketti-iskut Israelin kaupunkeihin).¹¹¹ Terrorismin vastaisella taistelulla taas saavutetaan pahimmillaan vain uutta terroristiaktiivisuuksia ja siksi terrorismin uhkan torjumiseksi on harkittava myös muita keinoja. Esimerkiksi perustamalla palestiinalaisvaltio voitaisiin todennäköisesti vähentää palestiinalaisterrorismin, jos heidän toiminnaltaan siten vietäisiin perustelu.¹¹²

¹⁰⁴ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/67162/eric-s-edelman-andrew-f-krepinevich-jr-and-evan-braden-montgomer/the-dangers-of-a-nuclear-iran>]

¹⁰⁵ Shannon, Vaughn: "Iran and Middle East: The Pursuit of Security and Legitimacy in the American Age", Covarrubias Jack, Lansford Tom (toim.): *Strategic Interests in the Middle East – Opposition or Support for US Foreign Policy*. 2007, s. 171–175

¹⁰⁶ Shannon, 2007, s. 172–174

¹⁰⁷ The National Military Strategy of the United States of America 2011, s. 2–4;

[http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Iran/Nuclear/Pages/Government_Israel_approves_sanctions_against_Iran_26-Jun-2011.aspx]

¹⁰⁸ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/61915/scott-d-sagan/how-to-keep-the-bomb-from-iran>]

¹⁰⁹ Ks. viite 103

¹¹⁰ The National Security Strategy of the United States of America 2002, s. 5–7

¹¹¹ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/138432/daniel-by-man/israels-gamble-in-gaza>]

¹¹² [<http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/israel-palestinian%20negotiations.aspx>]

Erityissuhteen kannalta muita turvallisuusuhkia Yhdysvalloille, sekä Israelille, ovat esimerkiksi Lähi-idän voimatasapainoa radikaalisti muuttavat hallinnon kaatumiset, liittolaissuhteiden hajoamiset tai sotilaalliset valtatyhjiöt. Nämä uhkat voivat olla myös toistensa seurauksia. Israel on voinut jo pitkään luottaa Yhdysvaltojen hallitsevan Lähi-idän alueen tapahtumia vaikutusvallallaan. Kuitenkin, esimerkiksi arabikevään aiheuttamat kansannousut eivät ole olleet mitenkään yksittäisen valtion, edes suurvallan, hallittavissa.¹¹³ Levottomuudet ovat vaikeasti ennakoitavissa ja tarjoavat esimerkiksi terroristijärjestöille mahdollisuuden vahvistua. Lisäksi nykyaikainen verkostoituminen ja tiedonjakaminen internetin ansiosta ovat kasvattaneet kansalaislevottomuuksien uhkaa.¹¹⁴ Yksi turvallisuusuhkista Yhdysvaltojen kannalta on liittolaissuhteiden menettäminen sen Lähi-idän liittolaisiinsa, kuten esimerkiksi kansannousun tai poliittisten erimielisyyksien seurauksena. Yhdysvallat kuitenkin ajaa alas sotatoimiaan Afganistanissa ja Irakissa, ja siksi liittolaisten merkitys Lähi-idän alueella kasvaa.¹¹⁵ Tämä uhka luonnollisesti vaikuttaisi myös Israeliin, joka on pystynyt Yhdysvaltojen avulla kehittämään suhteitaan entisiin vihollisiinsa, kuten Egyptiin ja Jordaniaan. Myös sotilaallinen valtatyhjiö aiheuttaisi levottomuuksia alueella, ja siksi se on uhka voimatasapainon kannalta. Esimerkiksi Israelin näkökulmasta naapurimaihin syntyvä valtatyhjiö, kuten Libanonissa, vahvistaa terrorismin asemaa ja luo epävakautta.¹¹⁶

Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen kannalta kaikkein suurin uhka, mutta ei kovinkaan todennäköinen, olisi erityissuhteen totaalinen päättyminen. Näin voisi käydä esimerkiksi Yhdysvaltojen näkökulmasta, jos Israel omalla aggressiivisella politiikallaan aiheuttaisi levottomuutta alueella, ja ajautuisi sotaan tai muuten riitautuisi jonkin Yhdysvaltojen Lähi-idän liittolaisen kanssa. Silloin voisi Yhdysvaltojen kansallinen etu olla uhattuna, mikäli se jatkaisi Israelin tukemista. Pahimmillaan Lähi-idän voimatasapaino voisi muuttua, jos arabivaltioissa syntyisi yhtenäinen kansannousu Israelia vastaan, esimerkiksi jonkin provokaation myötä. Muun muassa tästä syystä Yhdysvallat esti Israelin väliin tulon Persianlahden sodassa vuonna 1991.¹¹⁷ Israelin uhkakuviin taas kuuluu Yhdysvaltojen politiikan muuttuminen etäisemmäksi tai jopa kielteiseksi sitä kohtaan, jolloin erityissuhde voisi olla vaarassa. Yhdysvaltojen antama tuki on Israelille olemassaolon ehto ja mahdollistaa nykyisen asevoimien tason. Jos Yhdysvaltojen antama tuki Israelia kohtaan loppuisi, voisi sillä olla arvaamattomat seuraukset Lähi-idän voimatasapainossa.

¹¹³ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/139900/yuri-m-zhukov/more-trouble-in-the-eastern-mediterranean>]

¹¹⁴ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/67038/clay-shirky/the-political-power-of-social-media>]

¹¹⁵ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/137423/ramond-t-odierno/the-us-army-in-a-time-of-transition>]

¹¹⁶ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/62084/paul-saleh/the-future-of-lebanon>]

¹¹⁷ Ks. viite 58

4.3 Yhdysvaltojen ja Israelin tavoitteet

Lähi-idän turvallisuuspolitiikassa, sekä Yhdysvaltojen, että Israelin primäärisenä tavoitteena voidaan pitää alueellista vakautta. Realismin koulukunnat tarjoavat siihen eri ratkaisuja, joista keskitytään tässä tutkielmassa voimatasapainoteoriaan.¹¹⁸ Yhdysvallat ja Israel voivat lisätä alueellista vakautta juuri voimatasapainon avulla.¹¹⁹ Tarkastelemalla Yhdysvaltojen tukea Israelilla, voidaan todeta että poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen tuki Israelille tasoittaa voimasuhteita arabimaihin nähden. Israelille taas Lähi-idän alueen vakaus tarkoittaa ennen kaikkea valtion turvallisuutta ja olemassaolon takuuta. Vakaus mahdollistaa kaupankäynnin ja taloudellisen kasvun, mitkä ovat molempien yhteisiä intressejä.¹²⁰ Lisäksi Yhdysvaltojen ja Israelin tavoitteisiin, Lähi-idän voimatasapainon kannalta, kuuluvat ydinaseiden uhkan torjuminen (Iran) ja terrorismin vastainen taistelu.¹²¹ Alueellinen vakaus hyödyttää myös Yhdysvaltojen tavoitetta turvata vapaa pääsy Persianlahden öljykentille.¹²² Myös palestiinalaisten ja Israelin välinen konflikti on ollut uhka alueelliselle vakaudelle, joten rauhan löytyminen olisi sekä Yhdysvaltojen, että Israelin tavoitteiden mukaista.¹²³

Erityissuhde Yhdysvaltojen ja Israelin välillä perustuu vahvasti turvallisuuteen ja sotilaalliseen yhteistyöhön. Kun arvioidaan Lähi-idän turvallisuustilannetta, ovat sotilaalliset voimasuhteet parantuneet Yhdysvaltojen ja Israelin eduksi verraten esimerkiksi Yom Kippur-sodan aikaiseen voimatasapainoasetelmaan vuonna 1973. Lisäksi Israel on parantanut suhteitaan alun perin siihen vihamielisesti suhtautuneisiin arabimaihin, kuten Jordaniaan ja Egyptiin.¹²⁴ Tämä on Yhdysvaltojen tavoitteidenkin mukaista, sillä edellä mainittujen liittolaisena, Yhdysvallat haluaa rakentaa hyviä suhteita myös eri liittolaistensa kesken.¹²⁵ Yhdysvalloille liittolaisten merkitys on kasvanut, sen aloitettua vetäytymisen Irakin ja Afganistanin sodista, jolloin liittolaisten tukemisella Lähi-idän voimatasapainoasetelma ja Yhdysvaltojen vaikutusvalta alueella voidaan turvata.¹²⁶ Koska Yhdysvallatkin on joutunut leikkaamaan sotavoimiensa määrärahoistaan paljon, on yhteistyön lisääminen liittolaisten

¹¹⁸ Ks. Luvut 2.1 ja 3.1: *Voimatasapaino, Hegemonia*

¹¹⁹ [http://www.foreignpolicy.com/posts/2013/10/25/playing_hard_to_get_in_the_middle_east]

¹²⁰ [http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/10/31/does_america_still_have_a_special_relationship_with_israel_and_saudi_arabia]

¹²¹ The National Military Strategy of the United States of America 2011, s. 4, 11

¹²² Graeber, 2007, s. 123

¹²³ [http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2014/03/04/netanyahu_praises_kerrys_peace_efforts]

¹²⁴ Ks. viitteet 56 ja 59

¹²⁵ [<http://nationalinterest.org/commentary/israel-isnt-isolated-7989>]

¹²⁶ [http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/10/31/does_america_still_have_a_special_relationship_with_israel_and_saudi_arabia]

kanssa tavoitteellista.¹²⁷ Muun muassa Yhdysvalloilla ja Israelilla on kehitteillä yhteinen ohjuspuolustusjärjestelmä ja yhteistyön merkitys aseteknologian kehityksessä kasvaa tulevaisuudessa.¹²⁸ Toisaalta, mitä paremmin Israel kykenee vastamaan omasta puolustuksestaan, sitä enemmän Yhdysvallat voisi leikata antamaansa sotilaallista tukea tulevaisuudessa, mikä toisaalta ei olisi Israelin näkökulmasta tavoitteellista.¹²⁹ Kyky ennalta ehkäisevään iskuun, Lähi-idän uuhin liittyen, on ollut yksi olennainen Israelin sotilaallinen tavoite jo useita vuosia, minkä tärkeyden ovat aikaisemmat sodat osoittaneet.¹³⁰

4.4 Erityissuhteen hyödyt ja haasteet

Kun pohditaan Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhdetta hyödyn ja haitan perusteella, tulee helposti ensimmäisenä mieleen, mitä Yhdysvallat hyötyy erityissuhteesta?¹³¹ Sillä Israelin saama taloudellinen, poliittinen ja sotilaallinen hyöty, liittolaissuhteestaan Yhdysvaltojen kanssa, on huomattavasti selkeämpi. Jos lähdetään etsimään Yhdysvaltojen saavuttamaa hyötyä, on ensin ajateltava sen asemaa suurvaltana ja halua vaikutusvaltansa levittämiseksi. Lähi-idällä on strateginen merkitys Yhdysvalloille ja se tarvitsee liittolaisia taatakseen vaikutusvaltansa pysyvyyden alueella. Jo tämä geopolittinen syy on yksi perusteluna erityissuhteelle Israelin kanssa. Sotilaallista hyötyä Yhdysvallat on saanut muun muassa sotatoimilleen Afganistanissa ja Irakissa käyttämällä Israelilaisia lentokenttiä huoltamiseen ja Israelin tuottamaa tiedustelutietoa sotilasoperaatioissa.¹³² Lisäksi yhteiset aseteknologian kehityshankkeet palvelevat myös Yhdysvaltojen etua. Mutta eikö erityissuhde tule kalliiksi Yhdysvalloille? Toisaalta, Yhdysvaltojen ja Israelin välistä erityissuhdetta pidetään lähes itseisarvona ja ikuisena, joten jos Yhdysvaltojen tavoitteena on ollut vakauden edistäminen ja liittolaisten hankkiminen Lähi-idästä, on erityissuhde Israelin kanssa ollut juuri sen etujen mukaista.¹³³ Israelille erityissuhde Yhdysvaltojen, suurvallan, kanssa on kuin henkivakuutus. Sillä varmistetaan valtion turvallisuus, sekä koko olemassaolo. Yksittäisistä hyödyistä suurimpana voidaan pitää Yhdysvaltojen antamaa taloudellista ja aseellista tukea.¹³⁴ Pieneinä, maailman ainoana juutalaisvaltiona, Israelin poliittiset vaikutusmahdollisuudet voisivat

¹²⁷ The National Military Strategy of the United States of America 2011, s. 4, 11;
[<http://www.foreignaffairs.com/articles/137423/ramond-t-odierno/the-us-army-in-a-time-of-transition>];
[<http://nationalinterest.org/article/america-unhinged-9639?page=1>]

¹²⁸ Ks. viite 70

¹²⁹ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/66224/robert-m-gates/helping-others-defend-themselves>]

¹³⁰ Graeber, 2007, s. 125–131;

[http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/10/21/rogue_state_operation_opera_israel_iraq_iran_strike]

¹³¹ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/63029/walter-russell-mead/jerusalem-syndrome>]

¹³² Ks. viite 71

¹³³ [www.foreignpolicy.com/posts/2013/10/25/playing_hard_to_get_in_the_middle_east]

¹³⁴ Congressional Research Service: U.S. Foreign Aid to Israel. CRS Report for Congress, 2013

olla huomattavasti vähäisemmät, mikäli sillä ei olisi tukena ja vaikutuksen kanavana Yhdysvaltoja.

Yhdysvalloilla ja Israelilla on erityissuhteestaan huolimatta suuriakin erimielisyyksiä ja ristiriitoja valtioiden välisessä politiikassa, mikä helposti unohtuu muuten niin läheisten suhteiden takia.¹³⁵ Monet jännitteistä profiloituvat valtioiden päämiesten väliseen keskusteluun ja tapaamisiin, joiden perusteella erityissuhteen tilannetta analysoidaan aktiivisesti.¹³⁶ Strategian tutkimuksen kannalta on kiinnostavaa arvioida, miksi erityissuhde on näistäkin valtioiden välisistä erimielisyyksistä huolimatta olemassa. Yksi suurimmista haasteista erityissuhteessa on Yhdysvaltojen ja Israelin näkemykset palestiinalaiskysymyksen ratkaisemiseen. Israelin ja palestiinalaisten välinen rauha on ollut kysymyksenä ikuisuudet ja viimeistään Israelin itsenäistymisestä lähtien. Myös Yhdysvallat on osallistunut useaan kertaan neuvotteluihin isännöimällä kokouksia tai tekemällä esityksiä rauhan löytämisen edistämiseksi.¹³⁷ Neuvottelut ovat kuitenkin yleensä kaatuneet Israelin vastustukseen kahden valtion mallista turvallisuuskana tai palestiinalaisterroristien tekemiin iskuihin.¹³⁸ Israelin siirtokuntahankkeet ovat yksi este rauhanneuvottelujen etenemiselle ja uhkaavat myös Yhdysvaltojen suhteita alueen muihin valtioihin.¹³⁹ Rauhan löytämiseen on kaikki mahdollisuudet ja se on Lähi-idän vakauden kannalta tulevaisuudessa välttämätöntä.¹⁴⁰

Jännitteitä Yhdysvaltojen ja Israelin suhteisiin luo myös Israelin ja sen kannattajien puuttuminen Yhdysvaltojen sisäpoliittiseen päätöksentekoon. Washingtonin hallinnon kulissien taustalla vaikuttavat monet israelilaiset lobbausjärjestöt (Jewish lobby, Israel lobby)¹⁴¹, kuten AIPAC -järjestö¹⁴². Israelia kannattavien järjestöjen taustalla on Yhdysvaltojen juutalainen väestö, joka on vahvassa asemassa Yhdysvalloissa, missä asuu toiseksi eniten juutalaisia maailmassa.¹⁴³ Lobbauksella on ollut pääasiassa vaikutusta Yhdysvaltojen myöntämiin tukiiin Israelille, mutta myös esimerkiksi estämällä Yhdysvaltoja myymästä moderneja aseita ja asejärjestelmiä muille Lähi-idän liittolaisilleen.¹⁴⁴ Varsinkin presidentti Barack Obaman

¹³⁵ [www.foreignpolicy.com/posts/2013/10/25/playing_hard_to_get_in_the_middle_east]

¹³⁶ [http://www.foreignpolicy.com/posts/2012/03/04/israel_and_america_at_odds]

¹³⁷ Graeber, 2007, s. 127–130. Esim. Oslon neuvottelut 1993, ”Road map” 2003.

¹³⁸ [http://www.foreignpolicy.com/articles/2014/03/02/america_plan_israel_two_state]

¹³⁹ [www.foreignpolicy.com/posts/2013/10/25/playing_hard_to_get_in_the_middle_east]

¹⁴⁰ [http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/article/2013/07/20130729279651.html#axzz2aVQU9wWT]

¹⁴¹ Ks. viite 53: ”Jewish lobby”

¹⁴² AIPAC (The American Israel Public Affairs Committee) on yksi vaikutusvaltaisimpia Israelia kannattavia lobbausjärjestöjä Yhdysvalloissa. Ks. [http://www.aipac.org]

¹⁴³ Ks. viite 92

¹⁴⁴ [http://www.foreignaffairs.com/articles/33321/george-w-ball/the-coming-crisis-in-israeli-american-relations]

hallintokausilla on ollut paljon jännitteitä Yhdysvaltojen hallinnon ja Israelia tukevien lobbausjärjestöjen välillä, mikä myös on aiheuttanut jännitteitä erityissuhteeseen.¹⁴⁵

Vaikka Israel on monella tasolla riippuvaisempi Yhdysvaltojen tuesta kuin koskaan aikaisemmin, on se silti itsenäisempi ja vapaampi tekemään omia poliittisia päätöksiä Yhdysvaltojen näkemyksistä huolimatta. Toisaalta Yhdysvalloilta on puuttunut poliittinen tahto ja keinot vaikuttaa liittolaisensa toimintaan tai päätöksentekoon. Yhdysvallat ei ole todellisuudessa onnistunut painostamaan Israelia taipumaan tahtoonsa, kuin viimeksi presidentti Eisenhowerin aikana, jolloin hän painosti Israelin pääministeri Ben-Gurionia luopumaan Siinain miehittämisestä vuonna 1957. Vaikuttamisen kovien keinojen puutteen seurauksena, Israel on voinut toimia yhä itsevarmemmin ajaen omia etujaan Lähi-idän politiikassa. Osittain seurauksena ovat olleet Yhdysvaltojen ja Israelin eriävät kansalliset edut.¹⁴⁶ Esimerkiksi Yhdysvallat etsii liittolaisia ja kauppakumppaneita Lähi-idän arabimaista säilyttääkseen valta-asemansa ja rauhan alueella, koska vetäytyy sotatoimista Irakista ja Afganistanista. Tämä sotilaallinen vetäytyminen on taas Israelin tavoitteiden vastaista, sillä monia alueen valtioista, kuten Syyriaa, voidaan pitää sille turvallisuusuhkana. Myös valtioiden suhtautuminen Iranin kanssa neuvottelemiseen ovat ristiriidassa keskenään. Vaikka Iran vakuuttaa ydinohjelman olevan rauhanomainen, Israel näkee sen silti turvallisuusuhkana, ja ei suostu neuvottelemaan siitä.¹⁴⁷ Yhdysvaltojen sotilaallinen vetäytyminen Lähi-idästä merkitsee Israelille suurempaa itsenäistä roolia turvallisuusuhkiin vastaamisessa tulevaisuudessa.

¹⁴⁵ [http://www.foreignpolicy.com/posts/2013/11/01/how_not_to_think_about_the_israel_lobby]

¹⁴⁶ [<http://www.foreignaffairs.com/articles/33321/george-w-ball/the-coming-crisis-in-israeli-american-relations>]

¹⁴⁷ [http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/10/31/does_america_still_have_a_special_relationship_with_israel_and_saudi_arabia; <http://www.foreignaffairs.com/articles/140648/ariel-ilan-roth/why-israel-is-so-afraid>]

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tutkimusongelmana on, *miksi Yhdysvaltojen ja Israelin välillä on olemassa erityissuhde*. Kysymykseen pyritään vastaamaan, selvittämällä valtioiden yhteisiä sekä kansallisia intressejä, uhkakuvia ja haasteita Lähi-idän turvallisuuspolitiikassa. Tarkastelun perustana on realismin teorian perusperiaatteet ja Kenneth Waltzin kehittämä voimatasapainoteoria.

Yhdysvaltojen ja Israelin välinen yhteys on yksi kuuluisimpia valtioiden välisiä erityissuhteita maailmassa. Käsitteenä erityissuhteella tarkoitetaan ainutlaatuista tai erittäin tärkeää valtioiden välistä suhdetta, joka poikkeaa selvästi tavallisesta valtioiden välisestä yhteistyöstä. Merkitykseltään erityissuhde on moniselitteisempi ja laaja-alaisempi käsite, kuin esimerkiksi valtioiden välinen liitto, joka kuitenkin perustuu aina sopimukseen. Erityissuhde on käsitteenä sopivampi kuvaamaan Yhdysvaltojen ja Israelin välillä vallitsevaa suhdetta, joka perustuu valtioiden poliittiseen, sotilaalliseen ja taloudelliseen yhteistyöhön, sekä historialliseen ja kulttuuriseen yhteyteen. Erityissuhteen voidaan nähdä alkaneen Israelin itsenäistymisestä 14.5.1948, jolloin Yhdysvallat ensimmäisenä valtiona hyväksyi itsenäisyysjulistuksen. Kesti kuitenkin pitkään, ennen kuin valtioiden välinen yhteistyö kehittyi vaatimattomista taloudellisista suhteista nykytilaansa. Valtioiden välinen sotilaallinen yhteistyö alkoi vasta kuuden päivän sodan jälkeen vuonna 1967, jolloin Israel oli onnistunut voittamaan Egyptin, Syyrian ja Jordanian muodostaman liiton. Tämän seurauksena Israel nousi alueelliseksi sotilasmahdiksi, josta myös Yhdysvallat kiinnostui. Lisäksi erityissuhteen kehittymisen taustalla vaikutti Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välinen kylmän sodan kilpailu, mikä vaikutti myös Lähi-idän voimatasapainoon. Valtioiden poliittisten suhteiden lähenemisen myötä, niin sotilaallinen yhteistoiminta, kuin taloudellinen yhteistyö on kasvanut vuosien aikana. Taloudelliset intressit ovat suuressa roolissa valtioiden välisessä politiikassa ja Israel on ollut ensimmäinen valtio, jonka kanssa Yhdysvallat on solminut vapaakauppasopimuksen. Yhdysvaltojen ja Israelin yhteyttä vahvistavat lisäksi kulttuurilliset tekijät, kuten Yhdysvaltojen suuri juutalaisväestön määrä.

Kun tutkitaan Yhdysvaltojen ja Israelin yhteisiä intressejä Lähi-idän alueella, valtioiden tärkeimpänä tavoitteena voidaan pitää alueellista vakautta ja voimatasapainoa. Tämän voidaan perustella Yhdysvaltojen sekä Israelin kansallisilla intresseillä, jotka kaikki puoltavat voimatasapainon olemassaoloa Lähi-idässä. Yhdysvaltojen intressejä Lähi-idässä ovat hyvät suhteet liittolaisiinsa ja niiden tukeminen, terrorismin vastainen taistelu sekä

taloudellisten suhteiden solmiminen, joista tärkeimpänä öljyn saamisen turvaaminen. Israelin kansallisia intressejä taas ovat valtion turvallisuus ja itsenäisyyden turvaaminen, suhteiden kehittäminen muihin alueen valtioihin, sekä taloudelliset intressit.

Yhdysvaltojen ja Israelin näkökulmasta suurimpia uhkia Lähi-idän vakaudelle, ovat Iranin ydinaseuhka ja terrorismi. Irania voidaan pitää Yhdysvaltojen retoriikan mukaisesti ”rosvovaltiona”, joka ei ole tunnustanut Israelin itsenäisyyttä ja tukee terroristiryhmittymiä taistelussa Yhdysvaltoja sekä sen liittolaisia vastaan. Toisin sanoen, Iranin vihapolitiikka ja potentiaalinen uhka, ovat suora uhka Israelin olemassaololle ja siten myös erityissuhteelle. Taas eri terroristiryhmittymät eivät välttämättä uhkaa Israelin itsenäisyyttä, mutta sen sijaan lietsovat epävakautta Lähi-idän alueella, mikä haittaa Yhdysvaltojen ja Israelin intressejä. Vaikka valtiot ovat lisänneet terrorismin vastaisia keinoja ja yhteistyötä, on terrorismin torjuminen haastavaa, kallista ja aikaavievää. Ongelmallista on juuri terrorismin uhkan arvaamattomuus ja ennakkoinnin haasteellisuus. Huolimatta siitä, että Yhdysvalloilta ja Israelilta löytyy sotilaallista kykyä terrorismin vastaiseen taisteluun, on valtioiden lähes mahdotonta saavuttaa Lähi-idän alueen terrorismin lopettamiseen tarvittavaa vaikutusvaltaa. Muita uhkia erityissuhteelle Lähi-idässä ovat muun muassa liittolaisten menettäminen ja valtatyhjiön syntyminen. Liittolaiset ovat varsinkin Yhdysvalloille tärkeitä, sillä suurvalta haluaa säilyttää vaikutusvaltansa Lähi-idässä liittolaistensa kautta, kun samalla ajaa alas sotilaallista toimintaansa Irakissa ja Afganistanissa. Alueen vakauden kannalta voidaan liittolaissuhteita Yhdysvaltojen kanssa pitää yhdistävänä tekijänä, ja esimerkiksi Israel on vakiinnuttanut suhteensa Egyptiin ja Jordaniaan Yhdysvaltojen avulla.

Mielenkiintoista Yhdysvaltojen ja Israelin suhteessa on, että valtioiden välillä vallitsee paljonkin jännitteitä ja ristiriitoja erityissuhteesta huolimatta. Monet niistä ovat olleet olemassa erityissuhteen alusta alkaen, kuten esimerkiksi palestiinalaiskysymys, johon ei vielä ole löydetty molempia osapuolia tyydyttävää ratkaisua. Kuten edellä todettiin, on alueellinen vakaus Yhdysvaltojen sekä Israelin etujen mukaista, ja siksi myös palestiinalaisten ja Israelin välinen ratkaisu rauhan löytämiseksi olisi tavoitteellista. Kasvavana haasteena on valtioiden harjoittaman politiikan ristiriidat. Israel on tänä päivänä riippuvaisempi Yhdysvalloista, kuin koskaan aikaisemmin, mutta silti toimii päätöksenteossaan aiempaa itsenäisemmin. Tämä näkyy varsinkin Israelin harjoittamassa ”agressiivisessa” turvallisuuspolitiikassa Lähi-idän alueella, jossa turvallisuusuhkiin vastataan ennaltaehkäisevästi ja voimakkein. Esimerkiksi valtatyhjiö Libanonissa on mahdollistanut Israelin ilmaiskut Hizbollahia vastaan, vaikka ne rikkovat Libanonin valtion suvereniteettia. Yhdysvaltojen kannalta tämä on kompleksista, sillä se pyrkii lisäämään

taloudellisia, sotilaallisia ja poliittisia siteitään Lähi-idän valtioihin. Yhdysvaltojen politiikalta taas puuttuvat todelliset vaikuttamiskeinot Israelia kohtaan ja suurvalta on joutunut myöntymään liittolaisensa intressien edessä monta kertaa. Osaltaan tähän vaikuttaa myös Israelia kannattavat lobbausjärjestöt Yhdysvaltojen sisäisessä päätöksenteossa. Myös nykyinen taloudellinen tilanne on vaikuttanut erityissuhteeseen, niin että keskustelu Yhdysvaltojen antamasta tuesta Israelille on kasvanut. Yhteenvetona todettakoon, että toistaiseksi ristiriidat Yhdysvaltojen ja Israelin välillä eivät kuitenkaan ole uhanneet valtioiden erityissuhteen olemassaoloa.

Kun palataan tutkimuksen tutkimusongelmaan, voidaan todeta Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen perustuvan realismin näkökulmasta erityisesti yhteisiin turvallisuusintresseihin. Juuri yhteiset sotilaalliset uhat ja niitä vastaan varautuminen, ovat alunperin syitä erityissuhteen syntymiselle. Vaikka uhat ovat kylmän sodan ajoista muuttuneet, on valtioiden turvallisuusyhteistyö edelleenkin tärkeässä asemassa. Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen olemassaolon tärkeimpinä syinä voidaan pitää myös valtioiden molemminpuolista hyötyä kansallisten tavoitteiden näkökulmasta. Koska Yhdysvallat suurvaltana pyrkii vaikutusvaltansa kasvattamiseen sille strategisesti tärkeillä alueilla, on myös liittolaisten etsiminen ja tukeminen perusteltua. Siksi Yhdysvaltojen valtavaa sotilaallista ja taloudellista tukea Israelille voidaan ymmärtää suurvallan valtapolitiikan näkökulmasta, varsinkin kun samanaikaisesti Yhdysvallat vetää omia sotilaallisia toimiaan Lähi-idän alueelta pois. Varmistamalla vaikutusvaltansa ja voimatasapainon säilymisen alueella liittolaissuhteiden avulla, Yhdysvallat pystyy turvaamaan myös taloudelliset intressinsä alueella, kuten öljyn saannin Persianlahden alueelta. Israelin näkökulmasta erityissuhde Yhdysvaltojen kanssa merkitsee ensisijaisesti valtion itsenäisyyttä ja turvallisuutta. Yhdysvaltojen tuki Israelille, kuten asemateriaalilla tukeminen Yom Kippur –sodassa 1973, on ratkaisevasti auttanut Israelia säilyttämään sotilaallisen asemansa Lähi-idässä ja siten myös valtion olemassaolon. Erityissuhteen kautta Israel on voinut parantamaan myös turvallisuustilannettaan, kehittämällä suhteitaan arabivaltioihin, kuten Egyptiin ja Jordaniaan, jotka myös ovat Yhdysvaltojen liittolaisia. Siksi voidaan todeta Yhdysvaltojen liittolaissuhteiden vahvistavan Lähi-idän vakautta. Näin ollen Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen syynä voidaan myös pitää valtioiden intressejä voimatasapainon ylläpitämiseksi Lähi-idän alueella.

Yhdysvaltojen ja Israelin välinen yhteistyö tulee jatkumaan läheisenä myös tulevaisuudessa, sillä Yhdysvallat tulee tarvitsemaan liittolaisia säilyttääkseen valta-asemansa Lähi-idässä. Turvallisuuspoliittista yhteistyötä valtiot tulevat tekemään erityisesti terrorismin vastaisessa

taistelussa ja aseteknologinen kehitysyhteistyö tulee olemaan suuremmissa roolissa, esimerkiksi kybersodankäynnin osalta. Kuitenkin myös keskustelu erityissuhteen perusteluista tulee kasvamaan, varsinkin Yhdysvalloissa Israelille myönnettävän tuen osalta. Palestiinalaiskysymykseen ei ole odotettavissa nopeaa ratkaisua, mutta kehitystä Israelin ja palestiinalaisten välisen rauhansopimuksen löytämiseksi oletettavasti tapahtuu. Lähi-idän voimatasapainon kannalta uhkat erityissuhteelle tulevat pysymään samankaltaisina myös tulevaisuudessa, mutta arabikevään tapahtumat ja Syyrian sisällissota lisäävät epävakautta alueella, jonka riskinä on myös eskaloitua.

Koska tutkimus pohjautuu realistisen koulukunnan näkemyksiin, voidaan sitä kritisoida liian suppeana ajattelutapana, joka ei kaikilta osin sovellu selittämään nykypäivän maailman verkostoitunutta kansainvälistä järjestelmää tai sen muuttuvaa turvallisuusympäristöä. Kuitenkin realismin edustaa yhä valtavirtaa strategian tutkimuksessa verrattaessa kansainvälisellä tasolla. Myös Kenneth Waltzin voimatasapainoteoria on saanut kritiikkiä, muun muassa sen soveltuvuudesta suurvaltojen politiikan tutkimiseen. Tässä tutkimuksessa siitä ei ole ollut ongelmaa, sillä tutkittavana ilmiönä ei ole suurvaltojen välinen vastakkainasettelu, vaan suurvallan ja sen liittolaisen suhde Lähi-idän muihin valtioihin ja voimatekijöihin. Lähi-idän nykyinen turvallisuuspoliittinen tilanne on myös suosinut voimatasapainoteorian valinnassa tutkimukseen, sillä esimerkiksi Yhdysvallat on vähentämässä sotilaallista voimaansa alueella ja pyrkii ylläpitämään saavutettua voimatasapainoa. Jos tutkimus olisi tehty 2000-luvun alussa, Afganistanin ja Irakin sotien alkuvaiheessa, voimatasapainoteorian sijasta näkökulmaksi olisi voinut soveltua paremmin hegemoninen koulukunta. Myös tutkimusongelman kannalta voimatasapainoteoria oli soveltuvampi, koska sillä pyritään etsimään juuri syitä liittoutumiselle.

Tutkimuksessa käytettävät lähteet perustuvat Yhdysvaltojen ja Israelin hallintojen verkkosivuihin, dokumentteihin ja tilastoihin. Lähteitä voidaan pitää siten myös luotettavina. Kuitenkin on huomioitava, että valtioden julkaisema materiaali edustaa niiden virallista retoriikkaa ja näkemyksiä, eikä niissä juurikaan oteta kantaa esimerkiksi haasteisiin tai ongelmiin. Tutkimuskirjallisuuden lisäksi tutkimuksessa käytettiin ulkopoliittikan tutkimukseen erikoistuneita aikakauslehtiä (Foreign Policy, Foreign Affairs, The National Interest), joita voidaan pitää luotettavana tutkimuskirjallisuutena, huomioiden kuitenkin normaalin lähdekritiikin tarkastelussa. Tutkimuksen tulosten laadun kannalta olisi ollut parempi, jos käytössä olisi ollut enemmän Yhdysvaltojen sekä Israelin hallintojen virallisia dokumentteja. Haasteeksi kuitenkin osoittautuu virallisten sopimusten saatavuus.

Koska tutkimuksessa käsitellään Yhdysvaltojen ja Israelin erityissuhteen luonnetta hyvin tiiviisti, olisi strategian jatkotutkimuksen kannalta kiinnostavaa keskittyä joihinkin valtioiden suhteen osa-alueihin tarkemmin. Varsinkin Yhdysvaltojen Israel-suhteiden merkitystä olisi kiinnostavaa tutkia suurvallan sisäpolitiikan kannalta, kuten suhteesta käytettyä retoriikkaa politiikassa ja Israel-lobbyn vaikutusta päätöksentekoon. Turvallisuuspolitiikan näkökulmasta taas jatkotutkimusta voisi tehdä Israelin ja Egyptin välisestä suhteesta, ottaen huomioon Egyptin nykyisen sisäisen epävakauden ja levottomuudet. Tutkimuksessa oli kiinnostava huomata Yhdysvaltojen rooli yhdistävänä tekijänä sen Lähi-idän liittolaistensa kesken ja sitä kautta voimatasapainon vahvistuminen. Myös Yhdysvaltojen ja Israelin väliset jännitteet erityissuhteen taustalla tarjoaisivat kiinnostavan kohteen jatkotutkimukselle.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

Blombergs Fred (2013a): Euroopan voimatasapaino järjestelmä 1990-2012 – Euroopan va-
kaus rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta. Maanpuolustus-
korkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 32

Blombergs Fred (2013b): ”Realismi ja strategian tutkimus”, Sivonen Pekka (toim.): *Suoma-
laisia näkökulmia strategian tutkimukseen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos,
Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 33

Brzezinski Zbigniew (2012): *Strategic Vision, America and the crisis of Global Power*.

Von Clausewitz Carl (1968) [1832]: *On war (Vom Kriege)*. Penguin Books Ltd, Great Bri-
tain

Forss Stefan, Anttila Markku (2010): *Iranin ydinohjelman tila 2010*, Maanpuolustuskorkea-
koulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimuselosteita No 44

Freilich Charles (2012): *Zion’s Dilemmas – How Israel Makes National Security Policy*.
Cornell University Press, United States of America

Graeber Daniel (2007): “The United States and Israel: The Implications of Alignment”, Co-
varrubias Jack, Lansford Tom (toim.): *Strategic Interests in the Middle East – Opposition or
Support for US Foreign Policy*. Ashgate Publishing Limited, Great Britain

Kober Avi (2002): *Coalition Defection – The Dissolution of Arab Anti-Israel Coalitions in
War and Peace*. Praeger Publishers, United States of America

Puolustusvoimat (2007): *Kenttäohjesääntö – Yleinen osa, Pääesikunta/suunnitteluosasto*

Nokkala Arto (2013): ”Sotilaalliset uhkakuvat Suomen politiikassa”, Sivonen, Pekka
(toim.): *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Stra-
tegian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 33

Russett Bruce, Starr Harvey, Kinsella David (2004): *World Politics – The Menu for Choice*. 7th Edition. Thomson Learning Inc, Canada

Sedgwick, Mark (2007): “Britain and the Middle East: In Pursuit of Eternal Interests”, Covarrubias Jack, Lansford Tom (toim.): *Strategic Interests in the Middle East – Opposition or Support for US Foreign Policy*. Ashgate Publishing Limited, Great Britain

Shannon, Vaughn (2007): “Iran and Middle East: The Pursuit of Security and Legitimacy in the American Age”, Covarrubias Jack, Lansford Tom (toim.): *Strategic Interests in the Middle East – Opposition or Support for US Foreign Policy*. Ashgate Publishing Limited, Great Britain

Sipilä Joonas, Koivula Tommi (2013): *Kuinka strategiaa tutkitaan*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimusselesteita No 50

Visuri Pekka (1997): *Turvallisuuspolitiikka ja strategia*. WSOY, Juva

Waltz Kenneth (2001) [1959]: *Man, the State and War*. Columbia University Press, United States of America

Waltz, Kenneth (1979): *Theory of International Politics*. Addison-Wesley Publishing Company, United States of America

Internetlähteet (luettu 21.3.2014)

Israelin ulkoministeriö, [<http://www.mfa.gov.il/>]

Yhdysvaltojen ulkoministeriö, [<http://www.state.gov/>]

Israelin suurlähetystö Yhdysvalloissa, [<http://embassies.gov.il/washington/>]

Yhdysvaltojen suurlähetystö Israelissa, [<http://israel.usembassy.gov/>]

Office of the United States Trade Representative (USTR), [<http://www.ustr.gov/>]

Suomi sivistyssanakirja, [<http://www.suomisanakirja.fi/>]

Foreign Policy -aikakauslehti, [<http://www.foreignpolicy.com/>]

Foreign Affairs -aikakauslehti, [<http://www.foreignaffairs.com/>]

The National Interest -aikakauslehti, [<http://nationalinterest.org/>]

Harry S. Truman Library & Museum, [<http://www.trumanlibrary.org/>]

Reuters -uutistoimisto, [<http://www.reuters.com/>]

BBC -uutistoimisto, [<http://www.bbc.co.uk/>]

Daniel Pipes: Middle East Forum, [<http://www.danielpipes.org/>]

Stanford Encyclopedia of Philosophy, [<http://plato.stanford.edu/>]

Metodix -verkkoympäristö, [<http://www.metodix.com/fi/>]

Jyväskylän yliopiston Koppa: opetusmateriaali, [<https://koppa.jyu.fi/avoimet/>]

Sopimukset ja asiakirjat

United States of America (2002): “The National Security Strategy of the United States of America 2002”, [<http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>], luettu 25.3.2014

United States of America (2011): “The National Military Strategy of the United States of America 2011”, [<http://www.army.mil/info/references/docs/NMS%20FEB%202011.pdf>], luettu 25.3.2014

United States of America (2012): “United States Department of State: Treaties in Force, a List of Treaties and Other International Agreements of the USA 1.1.2012”, [<http://www.state.gov/s/l/treaty/tif/index.htm>], luettu 25.3.2014

United States of America (2014): "United States-Israel Strategic Partnership Act of 2014", [http://thomas.loc.gov/], luettu 25.3.2014

Yhdistyneet Kansakunnat (1947): "YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 181, 29.11.1947", [http://unispal.un.org/], luettu 25.3.2014

Uutiset

Aljazeera, 21.3.2013, "Obama pledges 'unbreakable bond' with Israel", [http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/03/2013320223549629830.html], luettu 25.3.2014

Helsingin sanomat, 21.3.2013, "Israel vakuutti rauhantahtoon"

Helsingin sanomat, 14.3.2013, "Obama: Kaikki keinot mahdollisia Iranin ydinaseen estämiseksi"

Tilastot

Congressional Research Service: U.S. Foreign Aid to Israel. CRS Report for Congress, 2013, [http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33222.pdf], luettu 25.3.2014

U.S. Census Bureau, Statistical Abstract of the United States, 2012: Jewish population 2010, [http://www.census.gov/compendia/statab/2012/tables/12s0076.pdf], luettu 25.3.2014

LIITTEET

Liite 1 Yhdysvaltojen bilateraalin tuki Israelille

YHDYSVALTOJEN BILATERAALINEN TUKI ISRAELILLE¹⁴⁸

Table B-1. Recent U.S. Bilateral Aid to Israel

(millions of dollars)

Year	Total	Military Grant	Economic Grant	Immig. Grant	ASHA	All other
1949-1996	68,030.9	29,014.9	23,122.4	868.9	121.4	14,903.3
1997	3,132.1	1,800.0	1,200.0	80.0	2.1	50.0
1998	3,080.0	1,800.0	1,200.0	80.0	—	—
1999	3,010.0	1,860.0	1,080.0	70.0	—	—
2000	4,131.85	3,120.0	949.1	60.0	2.75	—
2001	2,876.05	1,975.6	838.2	60.0	2.25	—
2002	2,850.65	2,040.0	720.0	60.0	2.65	28.0
2003	3,745.15	3,086.4	596.1	59.6	3.05	—
2004	2,687.25	2,147.3	477.2	49.7	3.15	9.9
2005	2,612.15	2,202.2	357.0	50.0	2.95	—
2006	2,534.5	2,257.0	237.0	40.0	—	0.5
2007	2,503.15	2,340.0	120.0	40.0	2.95	0.2
2008	2,423.9	2,380.0	0	40.0	3.90	0
2009	2,583.9	2,550.0	0	30.0	3.90	0
2010	2,803.8	2,775.0	0	25.0	3.80	0
2011	3,029.22	3,000.0	0	25.0	4.225	0
2012	3,098.0	3,075.0	0	20.0	3.00	0
2013	3,115.0 (Before Sequestration)	3,100.0	0	15.0	—	0
2014 Request	3,115.0	3,100.0	0	15.0	—	0
Total	118,247.57	70,523.4	30,897.0	1,673.2	162.075	14,991.9

Notes: ESF was earmarked for \$960 million for FY2000 but was reduced to meet a 0.38% rescission. FY2000 military grants include \$1.2 billion for the Wye agreement and \$1.92 billion in annual military aid. Final amounts for FY2003 are reduced by 0.65% mandated rescission, and final amounts for FY2004 are reduced by 0.59%.

The \$600 million in housing loan guarantees, \$5.5 billion in military debt reduction loan guarantees, \$9.2 billion in Soviet Jew resettlement loan guarantees, and \$9 billion in economic recovery loan guarantees are not included in the tables because the United States government did not transfer funds to Israel. The United States underwrote loans to Israel from commercial institutions.

¹⁴⁸ Congressional Research Service: U.S. Foreign Aid to Israel. CRS Report for Congress, 2013